

The Project Gutenberg eBook of Räsäspoika, by Juhana Kokko

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Räsäspoika

Author: Juhana Kokko

Release date: December 19, 2011 [EBook #38344]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RÄISÄSPOIKA ***

Produced by Tapio Riikonen

RÄISÄSPOIKA

Kirj.

Kyösti [Juhana Kokko]

Werner Söderström, Porvoo, 1888.

Werner Söderströmin kirjapainossa.

I.

Pitkät ovat pohjolan talviset yöt. Eihän niistä pilvisinä päivinä jää paljon muuta kuin kaksi hämärää, varsinkaan näin Joulun edellä. Mutta kun taivas käy sekeesen, niin näkyyhän se aurinkoki muutaman tunnin aikaa. Nytkin olivat sen säteet tunkeutuneet Kuppasen pirttiin, missä Suutari-Elkko pisteli noin kymmenvuotiselle talon Aapolle pitkävartisia pieksusaappaita. Sentähden olikin Aappo aamusta alkaen uskollisesti istunut suutarin vieressä sivupenkillä. Siihen sivu-akkunan eteen oli Elkko aukaissut suutari-arkkunsä ja levittänyt työkalunsa. Itse istui hän akkunaan päin jakkaralla, pisteli ahkerasti kenkää, ottipa toisinaan vasaranki ja kapautteli sillä muutamia kertoja neulostansa. Mutta Aappo se vaan katseli tuota tointa niin tarkasti, että olisi luullut hänen aikovan mieheksi tultuaan suutariksi. Mutta ei toki sentään. Hänkö suutariksi! Rikkaan Kuppasen ainoa poika. Jos joku olisi uskaltanut tuota mainitakaan, olisi hän varmaankin saanut koko talonväen leppymättömät vihat. Olihan se toki

Kuppasen talonväki siksi parempi suutareita ja muuta talonväkeä, ett'ei sen sopinut niiden kanssa pirtissäkään asua.

Hetken päästä aukeni ovi ja repaleinen, avojalkainen noin kymmenvuotinen poika tunkeusi sisään. Hirveän suuri, alemma korvia painunut karvareuhka oli hänellä päässä. Repaleinen, päällisitön ja kova turkinkapura verhosi muuta ruumista. Sen alla olivat karkeat hurstihousut ja paita. Vettä ei tämä puku — enempää kuin pojan silmät ja kädetkään — ollut nähtävästi saanut pesun muodossa osakseen kaukaan aikaan. Ne ainakin olivat yhtä mustat kuin viisi viikkoa riihenpuinnissa käytetyt säkit.

"Ka Räisäspoika!" huudahti Aappo.

"Eikös tämä ole teidän ruotipoika?" kysyi Elkko.

"Sehän tämä on", tokasi Aappo.

"Poika raukka, sinulta ovat jo isä ja äiti aikoja sitten kuolleet..."

"Mitä heistä sitten olisi hyvää ollut", kiiruhti Aappo keskeyttämään suutaria, "koko Räisäsen sukuhan on aina ollut mainiota varkaan sukua. Hänen isänsä ja äitinsä ovat olleet varkaita, ja tätinsä torppa Kedonperällä on julkinen varkaan pesä. Parempi on hänelle, että on tullut oikeitten rehellisten ihmisten kasvatettavaksi."

Tuon saman saarnan oli poikaparka kuullut lukemattomia kertoja emännältään; hän painoi sentähden päänsä alas ja huulet ne vetäysivät omituiseen hymyyn, joka oli puoleksi irvistystä, samalla kuin suuttumuksen puna levisi hänen likaisille kasvoilleen. —

"Mutta saarnatkaapa meille satuja", sanoi Aappo hetken päästä suutarille.

"Niin saarnatkaapa!" sanoi Anttiki — se oli Räisäspoijan nimi — suuttumuksensa unhottaen ja tuli lähemmä suutaria.

"No joko häntä", sanoi suutari ja alkoi kertoa hirveistä rosvojutuista.

Pojat istahtivat toinen toiselle ja toinen toiselle puolelle ikkunaa, jonka edessä suutari työskenteli. Räisäspoika näytti enemmän ahmivan kuin kuuntelevan noita merkillisiä juttuja. Hänen elävä mielikuvituksensa liiteli kertomuksien matkassa synkkiin saloihin, peljättäviin erämaihin, hirvittäviin rosvoluoliin ja sieltä jälleen rauhallisiin ihmisasuntoihin yön synkässä hiljaisuudessa.

Hän seurasi rosvojoukkoja ja erittäin niiden johtajaa pääsemättömiltä erämailta kaupunkeihin ja kyliin, karkasi sieltä sikeimmässä unessa nukkuvien ihmisten kimppuun, ryösti niiden rikkauudet ja pakeni jälleen kaukaisiin luoliin, joista ei mikään ihmisvalta voinut heitä käsiinsä saada.

Niin selvänä hänen elävä kuvitusvoimansa loi kaikki esiin, että hän tunsu jo jokaisen miehensäkin, joiden johtaja — sitä tuskin mainita tarvinnee — hän oli. Kaikki seudut ja maisemat, kylät ja kaupungit hän näki niin perin elävinä, kuin olisi niissä kaikki päivänsä elellyt.

Elämä tuolla erämaissa tuntui hänestä niin perin viehkeältä, raittiilta ja — vapaalta, että hänen mielensä hehkuen halasi sinne pästä.

Mutta yksi seikka hänestä tuntui vaan kamalalta. Sitä hän ei voinut päähänsä saada, kuinka ihminen voi olla niin julma, että karkaa syyttömäin ihmisten päälle heidän nukkuissansa; pahasti haavoittaa, räikkää ja tappaa heidät.

Mutta pian kääntyi suutarinkin kertomus toiselle tolalle. Hän kertoi mainiosta varkaasta, joka oli kaikkialla, eikä kuitenkaan missään. Kun häntä etsittiin yhdestä paikasta, hän oli jo monien peninkulmien päässä. Ja kun häntä etsittiin sieltä, saatiin tietää, että hän jo oli varastanut päinvastaiselta suunnalta, ja kun häntä taasen koetettiin tavotella sieltä, oli hän jo ilmestynyt tuotakin tuonnempana.

Hän kulki kylästä kylään, kaupungista kaupunkiin ja markkinoilta markkinoille joutumatta milloinkaan etsivän poliisin kynsiin. Hän pujahteli ulos ja sisään kenenkään huomaamatta ja puhdisteli ihmisten taskut väen kokouspaikoissa koskaan kiinnijoutumatta. — Mutta elikös tämä varas sitten ylellisesti saaduilla rikkauksillaan? — Mitä vielä. Hän oli oikea tavaran tasaaja. Hän otti missä tiesi liiaksi olevan ja jakoi niille, joiden tiesi tarvitsevan.

Monet sairaat, monet kurjuutta kärsivät perheet ja monet sortuneet isät ja äidit saivat usein apua tietämättä mistä se tuli.

Itse eleli hän kesillä kaukana metsissä, usein nälkääki nähden ja piiloskeli talvella kuopissa ja kellareissa.

Kas tämä oli Räisäspoijan mielestä jotain toista. Tämä oli elämää, jota hän kaivaten kaipasi. Olla kesät vapaana Luojan raittiissa ilmassa, masentaa vähän noita ylpeydestä tunnottomiksi käyneitä rikkaita ja auttaa kärsimyksistä ja puutteista riutuvia köyhiä. — Kas siinä ohjelma, jonka edestä elää kannatti.

Jospa ei juuri noin selvään, vaan jotain sinnepäin se kumminki oli, mitä Räisäspoika mielessään tunsi, noita suutarin tarinoita kuullessaan.

Hän istui tuossa sivupenkillä, kyhnäytteli ruumistaan karkeita vaatteitaan vastaan, tarttuipa usein kynsinki kiinni syyhyvään ihoonsa ja kuunteli tarkkaavaisesti Elkon hupaisia tuntikautisia kertomuksia.

Mutta päiväki se alkoi jo pimetä pimenemistään. Sentähden heitti Elkko neuloksen jo penkille ja istahti itse lavitsalle. Pian aukeni pirtin ovi ja joku rengistä tunkeusi ovesta, kantamuksellinen kylmettyneitä pärepuita olalla. Hän kävellä tallusteli suoraapäätä pöydän luo ja puottaa lomautti puut vähääkään itseään sujauttamatta laattialle. Sitten hän meni verkalleen päre-orsien luo, sieppasi sieltä päreen, raapasi siihen valkean ja pisti sen pihtiin.

Vähitellen kerääntyivät talon piiat mikä kehruuksineen, mikä muine käsitöineen pihdin ympärille.

Aappo meni sisähuoneeseen, missä talon väki säännöllisesti asui, erotettuna palvelusväestä, vaan pian tuli hän jälleen pirttiin talikynttilän patkka kädessä.

Sen nähtyään kiiruhti ensin tullut renki kirveskahan luo, sieppasi kirveen ja alkoi särkeä pärepuita.

Mutta Aappo ei sitä ollut huomaavinaanakaan, pisti vaan kynttilän patkkaan valkean, tipautti siitä pöydänpää-ikkunalle muutamia kertoja talia ja istutti kynttilän siihen palamaan. Sitten hän pyörähti kopeasti ympäri, keikautti niskojaan, ruikkasi kerran ja lähti pirtistä.

Kun Elkko huomasi, että hänelle tuotiin valkeaa, istahti hän jälleen työhönsä, ja alkoi kertoa Tollolan elämästä.

Pian aukeni ovi taasenki ja toinen renki tuli sisään perässään rekeä vetäen. Keulapaju oli näet katkennut ja oli puhdetyöksi siihen uusi paju saatava.

Jo puolisten aikaan oli hän pistänyt pajunki sitä varten uuniin sulamaan.

"Otapas poika valkea ja tule näyttämään", sanoi viimeksi tullut renki Räisäpojalle.

Poika kyhnäytteli vaan ruumistaan, eikä näyttänyt kiirettä pitävän.

"P ... ttäkö siellä kähnit — joudu valkean näytäntöön!" ärjäsi renki.

"Mihinkä kiire? — Onhan Jumala luonut aikaa särpimenki varalle" tuumi poika.

"Elä sinä koettele minun kärsivällisyyttäni."

"Joudat kärsiä kiuttua kekriin asti", tuumi poika ja kyhnytteli itseään, mutta otti kumminki valkean ja meni rengin luo.

Mutta Elkko se vaan pitkitti kertomustaan, miten Tollolassa, kun juominkiinki lähdettiin, otettiin kokonainen rahakuorma mukaan.

"No ei siellä sitten usein mahdettu juomingissa käydäkään", tiedusti poika.

"No ei juuri usein", arveli Elkko, "sillä kun oli viinaa kotonaki, useinki siellä veneellä puuron silmässä soudettiin ja ämpärillä viinaa suuhun syydettiin."

"No peijakas soikoon! — Siellähän oli elämä kuin puolen kannun taivaassa!" huudahti poika.

Mutta samalla sai hän äkäisen tuuppauksen niskaansa.

"Mitä sinä siinä ympäri huonetta viipostat", ärjäsi renki samalla pojalle, joka tuon keskustelun ajalla ei ollut muistanut pitää valkeaa aivan siellä, missä olisi pitänyt.

Poika kyhnäytti vaan ruumistaan.

"Ja täitäki siinä on sitten, että tippuu", tikasi renki sen nähtyään.

"Joka ei pidä kiinni, se puotkoon", arveli poika levollisena.

"Taitaapa se tuo Räisäspoika olla yhtä sukkela sanaseppä kuin isävainajansaki", arveli Suutari-Elkko.

"Mikäs se on — tulleeeko hänestä sitten yhtä sukkela taskuvaras, kuin isästään", arveli joku piiosta.

"Ei se ollut juuri poikia pahempi äitikään", arveli se renki, jolle Antti valkeaa näytti, "kerranki, kun olimme äitivainajani kanssa samassa komppaniassa hänen kanssaan kylää kiertämässä, varasti Räisäspojan äiti minun äidiltäni uuden hurstipaidan."

Taasenki vetäysivät Räisäspojan huulet omituiseen irvistykseen ja suuttumus kuvausi selvästi hänen kasvoihinsa; mutta sanaakaan ei hän virkannut. —

Niin se kului ilta siinä yhtä ja toista jutellessa, kunnes piiat alkoivat emännän käskystä laittaa ruokaa pöytään.

Suutari käskettiin talonväen kanssa sisähuoneisiin syömään.

Piiat ja rengit istahtivat kahdenpuolen pirtin perässä olevaa pitkää pöytää vastakkain syömään.

Emäntä ei ollut viitsinyt ruveta mihinkään iltaiskeiton puuhiin, saattaahan sitä syödä mitä sattuu olemaan — niin arveli emäntä — ja olihan niitä päivällisiä lihapottuja jäänyt siksi, että talonväelle ja suutarille. — Väelle oli emäntä kiehauttanut vaan pikkusen maitosuolaa, ett'ei kalaa niin paljon kuluisi.

Makealle se tuo maitosuola sentähden näytti Räisäspojastakin, se kun tuossa kupissa höyrysi ja voin rasva vielä päälliseksi pinnalla kelluili. Joka kerta kun hän tuolta nurkastaan näki leipää maitosuolaan pistettävän ja sitten kättä silmillään suuhun seuraten huomasi miten mehevä pala siitä suuhun nytkähti, aukeni hänenki suunsa ja oikeen kuuma vesi kielelle herahti. Ja sitten tuommoinen paksu komea piimä, jota olisi vaikka kyynärällä voinut mitata, olisi kai sillä Räisäspojanki mielestä kelvannut palaa alas painaa. Mutta eipä se sentään ole ruotipojalla niin painettu kuin ajateltu. Täytyy odottaa siksi kuin paremmat ovat syöneet ja syödä sitten mitä jäämään sattuu.

Kun väki oli iltaselta päässyt, menivät rengit talliin hevosia illastelemaan ja piiat alkoivat korjata ruokaa pöydältä. Tulipa emäntäki pirttiin, kallisti maitosuolakuppia ja piimätuoppia ja siirti niitä pöydän nurkalle. Hän otti vielä kaksi suurta leipäpalastaki, pani silakan niiden päälle ja asetti neki tuohon pöydän nurkalle töröttämään.

"Syö sinäki, poika", sanoi hän sitten heittäen ynsiän silmäyksen Anttiin.

Toista käskyä ei Räisäspoikakaan odottanut, vaan teki kuten käskettiin. Olihan se tuo maitosuola jo jähkäntänyt ja voinrasvaki sen pinnalta hävinnyt, mutta nälkä se on ruoan tyyrmani, sanotaan. — —

Siinä kylpiessä ja yhtä toista pakinoidessa kului vielä muudan tunti, ennen kuin maata ehdittiin. Piiat ja rengit paneusivat maata pirtin sänkyihin. Suutarille tehtiin vuode pirtinpöydälle. Räisäspojalle vaan ei näyttänyt missään sijaa olevan.

Hän vilkasi ympäri huonetta, otti suutarin jakkaran, vei sen päre-orsien kohdalle, hyppäsi tuolille, tarttui orresta kiinni, vetäsi itsensä notkeasti kuin suolingainen orrelle ja siirtyi siitä päreitten päälle.

* * * * *

"Parhaan paikan se poika itselleen keksi", arveli suutari-Elkko.

Vieläpä siinä yhtä ja toista maatapanonki jälkeen puheltiin, kunnes raskaammat hengitykset ja kuorsaukset ilmaisivat yhden ja toisen unen helmoihin vaipuneen.

Räisäspoika vaan ei nukkumaan tahtonut päästä. Nuo suutarin tarinat olivat hänen mielikuvitustaan ylenmäärin kiihoittaneet.

Johtuipa siinä yhtä ja toista miettiessä mieleen äitivainajakin. Hämmästytti hän vielä muisti sitä. Isänsä oli hän kokonaan unhottanut. Hän muisti miten kalpeana äiti makasi vuoteellaan ja taputteli häntä poskelle.

"Lapsi raukka!" niin sanoi äiti siinä taputellessaan, "kun tämä käsi on vaipunut, ei ole enään maailmassa yhtään, joka sinua helleydellä kohentaisi." — Niin hellä oli äitini, jolla minua nyt lakkaamatta haukutaan. Mutta ehkäpä juuri sentähden, että hän oli kaikkia muita ihmisiä parempi, eivät nämä häntä kärsineet, eivätkä haudassakaan hänelle rauhaa anna.

Tämän kaiken tiesi äitini ja suri kohtaloani vielä kuolemassakin, sillä toden totta ei yksikään rakkauden säde ole osakseni äitini kuoltua tullut. — Jotain semmoista tunsikin hän sydämessään, kunnes uni hänen silmänsä ummisti. — — —

Kun Räisäspoika aamulla heräsi, olivat kaikki muut huoneen jättäneet.

Arvelematta koppoi Antti turkkinsa, jotka oli illalla päänsä alle pistänyt. Mutta kovin painosti uni hänen silmiänsä. Kumminkaan ei hän päre-orsille enään nukkumaan jäänyt, sillä hän tiesi, että kun rengit sisälle saapuvat, ajavat he taasen hänet valkean näytäntöön. Hän hypätä käpsähytti keveästi kuin orava orsilta alas, pisti turkin päälleen ja pujahti ulos.

Kylmä oli ilma ulkona ja kovin tuntui lumi kylmältä paljaisin jalkoihin. Hän pujahti sen tähden saunaan, joka ei vielä ollut illallisestaan kovin jähtynyt. Siellä toivoi hän saavansa vielä jonkun tunnin nukahtaa.

Noin tunnin päästä kuuli Antti astumisen hipsutuksia saunan oven edestä. Hän vetäytyi ovenpieleen. Saunan ovi aukeni ja Aappo huusi Antin nimeä, mutta Antti ei vastannut mitään.

Aappo tuli saunan ovesta sisään, mutta samalla pujahti Antti ulos, vaan kuinkahan lienee niin sattunut, että pimeään päässä hänen kyynäspäänsä sattui Aappoon ja hän hojeltui päistikkaa saunan eteen silmälleen.

"Minne sinä menet!" kiljasi Aappo ja syöksyi hänen niskaansa. Huima ottelu syntyi poikien kesken. Aappo, joka oli hiukan voimakkaampi, koetti vetää retuuttaa Anttia pirttiä kohden. Antti kiroili synkeästi. Mutta kun ei hän Aapolle mitään voinut, heittäysi hän painollaan pitkäkseen maahan.

Aappo koetti venyttää häntä niskasta pirttiä kohden, mutta kun Antti kiskoi itseään toiseen suuntaan, huomasi Aappo, ett'ei hän Räisäspoikaa sisään saisi. Sentähden alkoi hän häntä nyrkeillään lyödä kopiloida ympäri korvia, minkä ehti. Mutta yht'äkkiä hyppäsi Räisäspoika seisoaalleen ja lähti juoksemaan, Aappo tarmoi häntä turkin helmuksesta kiinni, Antti koetti kiskoa itseänsä irti, mutta Aappo ei häntä laskenut.

"Vai sillä tavalla sinä lähdet!" kiljasi Aappo, lyödä mukiloi vielä muutamia kertoja Anttia päähän ja laski hänet menemään.

Antti hyppäsi saunan luo, koppoi kiven sen nurkasta ja paiskasi sen Aappoa kohden. Synkeä kirous kohosi hänen huulillensa. Aappo sai kumminki väistetyksi, jotta kivi ei häneen sattunut. Nyt alkoi Antti juosta minkä ehti lähimmäistä taloa kohden, johon oli vähilleen venäjän virsta. Josko jalkoja paleli, siitä ei nyt huolimaan joutanut, sillä hän tiesi entuudestaan, että Aappo isännälle kertoisi Antin häntä kivellä heittäneen, josta taasen seuraisi selkäsauna semmoinen, että oikeen selkänahkaa karmi sitä ajatellessa.

* * * * *

Puutteenkaupunki... Mitä — onko sellainenki Suomessa? — Niin eihän sitä enään ole, mutta vielä noin viisikolmatta vuotta takaperin se oli. Jos silloin satuit matkustamaan Limingasta Ouluun päin menevää maantietä, niin lienee silmääsi pistänyt tuo tiheä mökkiryvä tuossa Kedonperässä, Ängeslevän ja Tyrnävän jokien välillä. Olihan siinä aina joku puuhuoneki, vaikka tosin — ainaki mitä ulkokuoneisin tulee — turpashuoneet näyttivät olevan kaupungissa enimminkin suosittua kuosia. Kaupunkilaisten mielestä oli mukavampaa ottaa rakennusaineet lähellä olevista kentistä kuin rajata niitä peninkulmien takaa aina Temmes- ja Tyrnävän ylipäästä saakka, sillä Limingan metsistä ei rakennusaineita siihen aikaan saanut.

Kuten ainaki kaupunkilaisilla, — niinpä Puutteenkaupunginki asujamilla olivat vapaammat mielipiteet kuin maalaisilla. Liminkalaisetki pitivät, kumminkin mitä kolopajuihin tulee, ne yhteisinä ja useapa arveli muunki metsän varkaudesta, ettei se ollut rikos. Puutteenkaupunkilaiset menivät kumminki askelta edemmäs. He nimittäin sulkiivat heinätki tuon yhteisen tavaran joukkoon ja ottivat siis niitakin mistä mukavimmin saivat.

Mutta kun maalaiset eivät millään tavalla tahtoneet vapautta niin pitkälle ulottaa ja kun suuri osa kaupunkilaisista aikojen kuluessa meni vielä askelta edemmäksi ja alkoi vaatia kaiken tavaran yhteisyyttä, niin syntyi tästä kaksi jyrkästi toisistaan eroavaa puoluetta. Mutta kuten ainaki maalaispuolue, — niinpä oli se Limingassaki paljoa mahtavampi, josta seurasi kaupunkilaisten perinpohjainen häviö. Nyt onkin enää koko kaupungista tuskin muuta kuin rauniot jäljellä. — Mutta siihen aikaan, jolta tämä kertomus alkaa, oli tuo jättiläistaistelu vasta alullaan.

Vähän matkaa Puutteenkaupungista oli Räisäs-Eevan torppa. Tuohon jokitörmään oli alaosa huoneista kaivettu ja ylempi osa oli turpeista muuraeltu. Metsäisien seutujemme asukas tuota tuskin ihmis-asunnoksi ymmärtänyt olisi, mutta Liminkalainen on tuollaisiin asuntoihin niin tottunut, ettei hän siinä mitään merkillistä huomaa.

Palavan päreen oli Eeva uunin rakoon pistänyt ja istui siinä nyt riittymäisillään olevan lieden edessä.

Pesemätön, liedeltä pois siirretty pata osoitti, että vaatteiden värjäys oli juuri päättynyt, vaikka värjätyt vaatetavarat olivat huolellisesti pois korjatut.

Verkalleen nousi hän istualtaan, loi silmänsä ovea kohden, ikäänkuin jotain odotellen ja näytti kuuntelevan, eikö jo askelia kuuluisi. Varreltaan ei hän ollut pitkä, mutta muutoin näkyi hän olevan täysijänteräinen ja tukeva nainen. Vanhuus ei vielä ollut ehtinyt hänen poskiansa rypistää ja muutoinkin oli hän vielä verevä, hyvän näköinen ja nuorekas, tuskin neljäntäkymmenen vuoden vanha nainen.

Kun ei ketään tulevaksi kuulunut, kääntyi hän peränurkkaa kohden, läheni verkalleen siellä olevaa pöytäkaappia, avasi sen, veti sieltä korkilla suljetun kivipullon, ottipa vielä jalattoman pikarinki, avasi korkin ja kaatoi pullosta kirkasta nestettä pikariin ja nakkasi sen suuhunsa. Ottipa vielä lihapalასenki kaapista ja haukkasi sitä. Nyt näytti hän aikovan asettaa pullon ja pikarin paikoilleen, mutta kaatoi kumminkin sitä ennen toisen pikarillisen ja nakkasi sen samaa tietä kuin edellisenki.

Sitten istui hän uudelleen tuohon lieden eteen jakkaralle, asetti kyynärpänsä polvelle ja nojasi päänsä kättä vasten. Hetken päästä alkoivat hänen poskensa punoittaa entistä enemmän.

"Sinne se Källi-Aapeliki nyt aattui viikkokaudeksi", jupisi hän itsekseen. "Merikeli Ouluun kuuluu olevanki hyvä ja kun kerran on päässyt hyvään heinän vedon vauhtiin, niin eihän sitä niin hevin malta heittää näin pitkillä pimiöillä. Kyllähän ne rikkaat taasenki kiroavat heiniänsä, mutta ottakootpa hiiren hännästä kiinni. Näin mukavaa heinän vetokaunaa tuskin miesmuistiin on ollut. Pimiän päässä on nätti pistää häkkiinsä heiniä mistä mukavimmin saamaan sattuu, ajaa viilettää pimiässä jätse kaupunkiin ja purkaa vielä samalla pimeällä häkkiinsä siellä. Onhan niitä aina Oulussaki ihmisiä, jotka eivät juuri moiti, jos hiukan helpommallaki saavat heinähäkin ja mahdotontahan se on kaupunkilaistenki tietää, kuka siellä omia heiniään myö ja kuka toisen.

"Mutta tuo Källi-Aapelin Maija minua naurattaa. Hän käypi täällä minua haukkumassa, juurikun se minun syyni olisi, että Aapeli minusta vähän niinkun tykkää; enkähän minä ole käskenyt Aapelin täällä käydä, vaan minkäpä minä hänelle teen, kun hän aina tänne tulee.

"Kumma ettei Rytköstäkään jo kuulu. Luulin hänen kumminkin tänäpäivänä viimestään tulevan, mutta kello jo kahtatoista alottaa, eikä vielä ole tullut. Tuo hevonenki tuolla jouten seisoo. Kun olisi tullut, niin olisi saanut mennä sillä hanki heinän vetoon, nyt kun on niin mainio merikulku. Nuo värjäyksethän nuo vetävät niin ajan, etten itsekään jouda lähtemään. Nyt on jo viimeinen Adventti-sunnuntai, ylihuomenna Joulukuu ja sitten ei monta päivää enään ole, ennenkun Kuopioon täytyy lähteä ja siihen asti pitää olla kaikki värjättyinä. Tulkootpa sinne rikkaat tavaroitansa tuntemaan, jos haluttaa. — Maatakihan tässä pitäisi pian panna."

Hän nousi istualtaan mennäkseen illalliselle. Sitä ennen hän kumminkin veti oven hakaan ja tutki tarkoin, olisiko ovi nyt niin lujassa, ettei kukaan pääsisi.

Sitten otti hän muutamia vaatekappaleita uunin edestä jakkaralta, lähestyi ennenmainittua pöytäkaappia, siirti sen paikoiltaan ja alkoi varovasti purkaa turveseiniä. Hän veteli vetelemistään turppaita tuolta laattien rajasta, jotta seinään tuli noin neliökyynärän suuruinen aukko.

Sitten otti hän vaatekappaleet, viskasi ne aukosta ja tunkeutui itsekin siitä, sillä aukko oli alempana maanrajaa.

Mutta pian näkyi Eevan pää aukosta ja samalla ilmaantui muukin ruumis uudelleen pirttiin. Hän pisteli irroitettua turppaa niin taitavasti paikoilleen, ettei sitä paikkaa juuri muusta seinästä eroittaa voinut, sillä jos liikutettavien turpasten laidoista muutamia palasia silloin tällöin lohkeili, niin Eeva piti huolen, että samallaisia palasia lohkeili muistakin paikoista seinää, joten ei siinäkään mitään silmään pistävää eroa ollut. Eeva siirti pöytäkaapin paikoilleen ja huone oli jälleen entisellään.

Samalla kuului hiljaista koputusta ovelle. Eevan silmät kävivät pyöreiksi ja hän kuunteli tarkasti.

"Täti!" kuiskasi ääni oven takaa.

Eeva kynsäsi tyytymättömästi korvallistaan, sillä hän tunsu äänestä Räisäspoijan.

"Täti kulta!" rukoili poika, "laskekaa minua sisään."

Eeva aukasi oven haasta ja Räisäspoika vetäysi sisään.

"Mikä sinua tänne sydän yöllä hiivaa?" tiuskasi Eeva, "ei paljoa puutu, etten aja sinua samaa tietä kuin tullutkin olet."

"Täti kulta", änkytti poika, "sallikaa minun jäädä tänne edes muutamaksi päiväksi, minä olen niin

onnetoin!"

"Mutta Jumalan tähden, mistä olet tuommoiset komeat saappaatkin itsellesi kaivanut! Sano suoraan, oletko ne varastanut! — Tuommoiset pitkävartiset mustankengänsaappat ja vielä punaiset sahviaanit suissa, aivan niinkuin parhailla talonpojilla. — Sano heti, mistä ne sait."

Antti itkeä nyyhkytti niin katkerasti, mutta kuiskasi kumminkin erään talon nimen.

"Minä ymmärrän, sinä olet ne sieltä varastanut", tiuskasi Eeva.

"Täytyihän minun, kun paleli niin kovin jalkoja!"

"Sinä karkaat ensin talostasi, varastelet sitten ja tulet vihdoinkin varastettuina tavaraiksi kanssa rehellisen tätisi luo, kaunist! — Mutta huomenna vien sinut Kuppaselle takaisin."

Antti alkoi sen kuultuaan nyyhkiä yhä katkerammin. Hänen mieleensä johtuivat ne monet ankarat selkäsaumat ja ylimalkaan se tyly kohtelu, jota hän Kuppasella oli osakseen saanut, hän itki niin sydämellisen katkerasti, että olisi luullut kivienkin heltyvän, mutta Eevaa ei se näyttänyt paljon liikuttavan.

"Selitä, miten sinä saappaat sait varastaneeksi!" käski vihdoinkin Eeva.

"Minä hiivin iltahämärässä kenenkään huomaamatta uunille", selitti poika, "makasin siellä koko iltapuhteen kutvahtamatta, ja kun illalla maata asetuttiin, pidin tarkalla silmällä, minne talonpoika kenkäänsä pani ja kun talonväki oli päässyt sikeimpään uneen, hiivin uunilta, sieppasin kengät käteeni ja pujahdin ulos."

"Taitaapa pojasta tulla sukkela varas", tuumi Eeva itsekseen, "mutta hän on niin kovin lapsi, etten voi häntä vielä huostaani ottaa, mutta antaahan kulua muutaman vuoden, niin kyllä sitten..."

Mutta samalla kuului raskaita askelia oven takaa. Molemmat pörhistivät. Antti näytti säpsähtävän, että jos häntä takaa ajettaisiin, ja yritti mennä piiloon.

"Elä ole tietävinäsiikään", sanoi Eeva pojalle ja alkoi huolettoman näköisenä laittaa ruokaa pöydälle.

Ovi aukeni ja suuri karheen näköinen, mustapartainen mies astui sisään.

"Yhäkö tapaam sinut valveella", sanoi tullut ja loi suuret säkenöivät silmänsä Eevaan.

"Kas Rytkönen", sanoi Eeva, "missä sinä olet näin viipynyt?"

"Olen kierrellyt tuolla Oulun puolella, tulin iltapuhteella tuonne Riekkis-Sakaran mökkiin ja olemme siellä ryyppänneet muutaman korttelin", sanoi Rytkönen, "mutta eikö sinulla ole ollenkaan, sieltäki se loppui, kun juuri alkuun pääsimme?"

"Taitaahan sitä yksi pään täysi olla", sanoi Eeva, otti kaapista kivipullon ja laski sen pöydälle, "mutta mikä kääry sinulla kainalossa on?"

"Se on Riekkis-Karoliinan kirkkohuivi", sanoi Rytkönen, tarttui ahnaasti pulloon ja otti hyvän siemauksen.

"He! ota sinäki", sanoi hän Eevalle.

"No joko häntä", sanoi Eeva ja kuilasi hänki. — "Vai Riekkis-Karoliinan kirkkohuivi; no, varas varkahan varasti, piru petti perkelehen, — hah hah hah!" nauroivat he yhteen ääneen.

Rytkönen tarttui uudestaan pulloon, otti aika kulauksen ja samoin teki Eevaki.

"Kas nythän tuota aletaan alkuun päästä", sanoi Rytkönen, "mutta mikä väakky sinulla tuolla nurkassa nuokkuu?"

"Se on minun velivainajani poika", sanoi Eeva, "tule syömään Antti ja mene sitten uunille nukkumaan."

"Vai olet sinä Anttivainajan poika", sanoi Rytkönen, "mutta tuleekohan sinusta toki isäsi poikaa. Otapas ryyppy, pitäähän noin suuren pojan jo toki opetella... No ota paremmin!... Ryyppää vielä kerran!" kehoitti hän Anttia ja Antti kallisti kolme kertaa pulloa ja otti aina viinaa suuhunsa, vaikka eihän sitä paljon kerralla ottaa saattanut, harjaantumaton kun vielä oli.

"Mutta hitto vieköön!" sanoi Rytkönen, "sinustahan tulee mainio taskuvaras; tuommoiset pienet

pehmoset ja luiskeat kätöset; vähän harjaantumista vaan. Nämähän ovat oikein erinomaiset taskuvarkaan kätöset; kas niin, voivat puristua käsiseljän kohdalta yhtä hienoiksi kuin kalvosestaki. Näistähän voi käsiraudatki riistää pois ikäänkuin vanttunut. Kas noin sinun pitää oppia sormesi puristamaan, kun sinä ihmisten taskuihin kätesi pistät. Sormet suorina, muut sormet yhteen puristettuina, etusormi vaan vapaana. Sillä pitää sinun sitten oppia tunnustelemaan, mitä taskussa on ja jos siellä jotain kelpaavaa olemaan sattuisi, niin puristaa se etu- ja keskisormien väliin ja varovasti vetää suikauttaa se pois. Koetahan nyt varastaa tuo kukkaro tuolta minun taskustani... Kas niin... Ei, ei; enemmän varovaisuutta! No koetahan uudelleen... Kas niin... No... Ka johan se on siellä! Hyvä, hyvä! En todellakaan tietänyt milloin hän kukkaron taskusta sieppasi, kuin pääni käänsin. Varsin mainiota! — Mutta muutoinkihan sinulla on ruumis hoikkanen ja notkea kuin käärmeellä. Tuohan voi mahtua vaikka minkälaisesta rei'ästä sisään; huomenna vaan harjotamme vähän siihen suuntaan. — Mutta pahat kantapääthän sinulla ovat. No se ei muuta haittaa, mutta niistä on niin vaikea jalkarautoja pois saada, ne kun ovat tuommoiset pitkät suipokkaat."

"Te sanoitte, että minusta tulee mainio varas?" kysyi Antti.

"No kerrassaan!" vakuutti Rytkönen.

"Semmoinenko joka pujahtelee ulos ja sisään kenenkään huomaamatta?"

"Juuri semmoinen!"

"Jako puhdistaa ihmisten taskuja väentungoksessa koskaan kiinni joutumatta?"

"Silmäänki!"

"Jako auttaa köyhiä ilman että nämä tietävät mistä ovat apua saaneet?"

"Ah hah hah...", nauroivat Eeva ja Rytkönen yhteen suuhun, "kaikkipa sinun päähäsi pistää."

"Hih kuinka lysti!" kiljahteli Antti ja alkoi hypellä ympäri laattiaa, "hih kun on lysti! Minusta tulee mainio varas! — Kuulkaa, täti, minusta tulee mainio varas, joka pujahtelen ulos ja sisään kenenkään huomaamatta! — Kuuletteko te, minä puhdistelen ihmisten taskut koskaan kiinni joutumatta! — Hih kun on lysti! Täti hoi, minulla on lysti! Minä autan köyhiä ilman, että nämä tietävät mistä he apua saavat! Tämäpä lystiä! Hiuh! kun on lystiä...!"

"Juotit nyt tuon pojan päihinsä", sanoi Eeva.

"No ei se mitään haittaa; häntä ei saa pois täältä laskea; minä saan hänestä mainion kätyrin; minä tiedän monessa paikassa täällä runsaasti saalista, mutta jota en käsiini saa, kun se on niin ahtaiden kulkupaikkojen takana, mutta tuo poika semmoisista rei'istä kyllä mahtuu. Yhdessä hänen kanssaan tuomme sinulle runsaat saaliit ja silloin täytyy sinun hankkia suurempi väripata", sanoi Rytkönen.

"Saahan poika täällä olla", arveli Eeva, "jos hänestä jotain hyötyä on. Tule syömään Antti!"

"Hih kuinka lysti!" kiljasi Antti ja hoiperteli pöydän luo.

"Mutta ota ruokaryyppy", sanoi Rytkönen, otti pullon, ryyppäsi ensin itse, antoi sitten Antille, tarjosipa vielä Eevalleki, jotka molemmat ottivat kulauksen ja Antti hanhisteli syömään.

"Mutta etkö sinä siunaa syömään ruvetessasi; eikö siellä rikasten ruokaa syödessä ole tapana siunata?" kysyi Rytkönen.

"Siunataanhan siellä toisinaan."

"No, miten? — Koetapa osaatko?"

Antti pani kätensä ristiin ja luki hartaasti: "Suuta korviin, maha polviin, repäse nyt hyvä isä rensseliä, että rikkaan ruoka kuluisi!"

"Hah hah hah! sepä mainiota, kokonaan erinomaista. Kas semmoisen rukouksen perästä sitä sopii syödä, että isäntä pöydän päässä vapisee", sanoi Rytkönen ja naurattihan se Eevaaki.

Antti koetti syödä, mutta siitä ei mitään tulevan näyttänyt. Vihdoin lavahti hän pöydän eteen laattialle, Rytkönen talutti hänet uunin luo ja nosti hänen uunille, johon Antti pian nukkui.

Samalla kuului koputusta ovelle: "Joko siellä nukutaan?" kysyi ääni oven takaa.

"Jo", sanoi Rytkönen, "se on Riekkis-Sakari, joka tulee tuota huivia hakemaan, pistä se piiloon", sanoi

hän hiljempaan Eevalle, joka pistiki huivin sängyn nurkkaan.

"Avatkaapa! — minulla on asiaa", sanoi Sakari ja Eeva löysäsiki oven haasta.

"Ka tännekö se huivin varas karsi", sanoi Sakari, "hae heti tänne se Karoliinan kirkkokuivi!"

"Pidä sinä pienempää ääntä", rönkäsi Rytkönen karheasti nyrkkiään näyttäen, "tahi jos tästä putoaa, niin ei jää muuta kuin märkä sija koko miehestä."

"Jos et anna sitä huivia, niin menen huomenna nimismiehen luo."

"Sinä sen uskaltaisit tehdä! Luuletko minun jäniksen passilla liikkuvan, niin kuin sinä teet. Muistatko mitä kerroit päivällä tehneesi, kun Märkälän vaari teillä heinän syynillä kävi ja heinänsä sinun ladostasi löysi: muistatko, että sinä silloin vesissä silmin häneltä rukoilit armoa juurikuin kaikkivaltiaalta keisarilta, mutta minkä verran voitit tuolla rukouksellasi? — Joo, Märkälän vaari lähti teiltä uhaten, ettei hän varasta säästä!"

"Varasta!" huudahti Sakari, "no kaikkea sitä kuulee. Pidätkö sinäki minut varkaana; kentiesi samallaisena kuin itseki olet, siitä syystä, että minä aina silloin tällöin heinähäkin otan, mistä mukavimmin saamaan sattuu. Mutta hae tänne se Karoliinan kirkkokuivi!!"

"Tässä on sinulle kirkkokuivia!" sanoi Rytkönen ja löi raskaalla nyrkillään Sakaria, joka lensi päätänsä myöten ovensuuhun silmälleen.

"Maltahan sinä sen täytisen itikka, huomenna tulen tänne nimismiehen ja komisariuksen kanssa ja muista se, että minä en varasta säästä."

"Sinä sen tekisit! No tuohan tänne vallesmannisi ja komisariuksesi, että saan niille laulaa, mitä siellä sinun latosi laattian alla säilytetään!" huusi Rytkönen Sakarille jälkeen, mutta Sakari ei enään mitään vastannut, sillä hän kai oli kerraksi saanut kirkkokuivia.

II.

Vuodet ne vierivät edelleen. Useat rohkeat murtovarkaudet, joita silloin tällöin tehtiin erihaaroilla Limingan pitäjää ja sen ympäristöllä, hämmästyttivät ihmisiä. Ovia ja ikkunoita särjettiin, lukkoja murrettiin ja tavarahuoneita puhdistettiin. Näin varastettuja tavaroita löydettiin milloin Riekkis-Sakarin, milloin Kolkka-Tuomaan ja milloin muista torpista, joiden omistajat olivat myös varkauksissa osallisina olleet.

Mutta usein olivat myös varkaat tunkeutuneet selittämättömän pienistä rei'istä sisään ja vieneet sisällä olevat parhaat vaatetavarat. Näitä näin varastettuja tavaroita — merkillistä kyllä — ei milloinkaan löydetty. Räisäs-Eevan torppa oli kyllä pahan epäluulon alaisena, mutta koskaan ei sieltä mitään varastettua tavaraa löytynyt, vaikka kruununmiehet kyllä etsiessään parasta koittivat. He siirtivät usein syynillä käydessään Eevan pöytäkaapinki paikoiltaan, irroittivat laattialaudat sen alta ja koettivat hakea, mutta aina turhaan.

Ne tavarat siis, joita Rytkönen Räisäspojan avulla varasteli, katosivat ikäänkuin tina tuhkaan, kun sitä vastaan muilla varkailla oli huonompi onni, heidän tavaransa kun melkeen aina joutuivat etsivän poliisin käsiin.

Kaikessa rauhassa värjäili Eeva vaatetavaroita ja kuletteli niitä Tornion, Kajaanin, Kuopion y.m. etäisempien kaupunkien markkinoille. Tätä tointa harjoitteli hän kaksi seuraavaa talvea ja kiskokeli kesällä Räisäspojan kanssa parkkia, sillä pitihän toki jotain rehellistäkin elinkeinoa olla. Paljoa onnellisemmaksi tuns Anttiki nyt itsensä. Hänen ei tarvinnut nyt olla jokaisen nykittävänä, pilkattavana ja pieksettävänä. Tätinsä ja Rytkönen kohtelivat häntä hyvin, hankkivat hänelle lämpimät vaatteet, ja ruokaa oli hänellä yllinkyllin. Kumminkin tuns hän usein kummallista levottomuutta rinnassaan. Jonkinlainen aavistus piili hänen tunnossaan, ettei sellainen elämä hyvään päättyisi.

Riekkis-Sakari, joka itse oli nyt ikuiseen vankeuteen tuomittu monista kepposistaan, täytti vihdoin uhkauksensa ja ilmaisi Rytkösen ja Räisäspojan vehkeet sekä Eevan kätköpaikan. Poliisi tuli siis ja löysiki Eevan kellarista senverran varastettua tavaraa, että saattoi vangita kaikki kolme. Muutaman vuoden olivat he sitten tutkintovankina Oulun linnassa, kunnes heidät tuomittiin. Rytkönen, joka

ennenki oli varkaudesta rangaistu, tuomittiin nyt, paitsi muuta, muutamiksi vuosiksi vankeuteen. Eeva tuomittiin myös kahdeksi vuodeksi kehruuhuoneeseen. Räisäspoikaa rangaistiin alaikäisten tavoin piiskaamalla käräjätalon portailla ja lähetettiin köyhäinhoitohallituksen toimesta ruutulaispaikkaansa Kuppaselle.

Kuppasen isäntä ei siitä oikein tykännyt, että tuo "rosvonpenikka" taasenki heille lähetettiin, mutta kunnan esimiesten mielestä ei Räisäspoika mistään sen parempaa paikkaa olisi voinut saada kuin Kuppasella oli, sillä siinähan oli työtä ja ruokaa yllinkyllin ja joka ei kerran Kuppasella pysy, niin ei se pysy muuallakaan.

Niin jäi kun jäiki Räisäspoika Kuppaselle pariksi vuodeksi.

Sillä välin hän tosin karkasi useitakin kertoja ja oli jonkun kerran puoliki vuotta juoksusalla, mutta aina kun esimiehet käsiinsä saivat lähettivät he hänet Kuppaselle.

Kuppasen talonväki ei hänestä suurta lukua pitänyt, hänen työnsä tekokaan kun ei juuri leiville lyönyt, niin samahan tuo oli, missä hän itsiään elätteli, niin arvelivat isäntä ja emäntä.

Aappoa se Räisäspoika sentään enimmäen suututti. Ennen oli Aappo hänet helposti voittanut ja voinut siis pieksää tupiloida häntä milloin hyvänsä, mutta nyt se peto oli tullut niin vahvaksi ja sukkelaksi, että Aapon täytyi häntä pelätä.

Aappo, joka tosin oli paljoa voimakkaampi, koetti aina päästä Anttiin käsiksi, mutta siihempä ei Antti hänelle aikaa antanut. — Hän hyppäsi kuin orava, tarttui Aappoa rinnasta kiini, sysäsi hiukan taaksepäin ja vetäsi hänet sitten silmälleen, silpoi ropsilla käsillään häntä ympäri korvia ja uudisti joka kerralla saman tempun, kuin Aappo yritti seisoalleen nousemaan, kunnes vihdoin Aapon täytyi rukoilla armoa, jos nimittäin ei isäntä sattunut saapuville. Mutta sattuihan se toisinaan niinki, että isäntä oli jostain solasta katsellut poikien tappelua, kunnes oli nähnyt Aapolle kovin hädän tulevan. Sitten hän meni paikalle ja antoi Antille aika selkäsaunan, jonka perästä Antti tavallisesti pötki keinoihinsa.

Juoksujalalla ollessaan varasteli Antti ihmisiltä yhtä ja toista tavarata, vaan kun hänen tätinsä nyt oli poissa, niin ei hänellä ollut mitään varmaa kätköpaikkaa, jonka vuoksi ihmiset saivat häneltä tavallisesti tavaransa pois. Sen vuoksi eivät he ruvenneetkaan Anttia käräjiin vaivaamaan, sillä vaikeahan on kolipään kanssa tukkanuottaa vetää.

Usea ei hänestä tavaransa pois saatua sen enempää välittänyt, antoi vaan pojan mennä omia teitään. Äkäsimmat veivät kumminki hänet kunnan esimiesten luo, jotka hänet aina toimittivat Kuppaselle.

Harvoin tunsii Räisäspoika enään mitään levottomuuttakaan tunnossaan. Hän paatui vähitellen niin, ettei hän lopulta välittänyt mistään. Eli vaan ikäänkuin luontokappale huolimatta hyvästä tahi pahasta.

Näin kuluivat vuodet, kunnes Antti ehti rippikoulu-ikään. Rippikouluun ei hän tosin koskaan ollut aikunut mennä, mutta kuinkahan lienee kerran niin sattunut, kun Räisäspoika oli rantteella risuja noutamassa, niin silloin saapui siihen Heiskasen Iikka, joka aina oli Anttia kohdellut ystävällisemmin kuin muut.

"Joko Aappo on mennyt rippikouluun?" kysyi Iikka, jolla oli Piplianhistoria ja Katkismus taskussaan.

"Jo", sanoi Räisäspoika.

"Etkö sinäki tule?"

"Minäkö?" kysyi Antti ja näytti miettivän. — Hän tosin ei rippikoulusta suurin välittänyt, mutta tuo risujen veto ja pirtin lämmitys tuntui hänestä niin tukalalle ja sen vuoksi halusi hän vähäsen jalottelemaan.

"Odota vähäsen! — Minä tulen", sanoi hän Iikalle, koppoi risusyllyksen kainaloonsa ja alkoi niitä vetää pirttiin.

Hän ilmoitti emännälle lähtevänsä rippikouluun. Emäntä murahti tyytymättömästi. Hän kyllä arvasi, mistä syystä Antti kouluun puuhasi, mutta ei voinut häntä kieltää, sillä voisihan Antti jonaki kauniina päivänä kielii papille, ettei häntä rippikouluun oltu laskettu.

Antti siis meni kuin meniki Heiskasen Iikan kanssa pappilaan. Sinne olivat jo muut lapset kerääntyneet. Syvämietteisen näköisenä saapui pian pastoriki pirttiin, piti rukoukset ja alkoi merkitä saapuvilla olleita lapsia kirjoihinsa.

"Onko täällä saapuvilla ketään muita?" kysyi pastori, kun hän oli listastaan kaikkien rippikoululasten

nimet huutanut ja saapuvilla olleiksi merkinnyt.

"Olenhan täällä minä", kuului ovensuun puolelta.

"Kuka minä?"

"Antti Räisänen."

"Tulepas tänne lähemmäs, että minä näen!" sanoi pastori; mutta kovimpa kävivät hänen silmänsä soikeiksi, kun hän tunsu tuon pahantapaisuudestaan mainion Räisäspojan.

"No lapsi parka", sanoi tuo maailmaa kokenut hengen mies, "aiotko sinäki nyt todella ruveta parantamaan elämääsi?"

Antti keikautti niskojaan, ruikkasi ylpeästi laattialle — kuten hän "ylpeiden talonpoikienki" oli nähnyt tekevän — ja vastasi totisesti: "Aion."

"Mutta, rakas lapsukainen, tuo tuollainen ruikkiminen osoittaa semmoista ylpeyttä etten minä sitä täällä rippikoulussa salli, vaan jos sinä tahdot täällä koulussa olla, niin hylkää pois koko tapa. Mutta sinun lukutaitosi on aivan tuntematon", lisäsi pastori, avasi Virsikirjan ja käski Anttia lukemaan.

Antti tuli pöydän luo, keikautti niskojaan ja ruikkasi.

"No, no! Etpä sinä muistanutkaan. Mutta luehan nyt tuosta", sanoi pastori.

"Ässä ii Siiii", mutta siihen se lukeminen loppuiki. Enempää sitä ei tullut, vaikka pastori kuinka olisi koettanut heruttaa.

"Lapsi rukka, sinä et osaa ollenkaan lukea, menehän nyt tuohon etupenkille istumaan, että minä saan tarkoin sinua silmällä pitää", sanoi pastori.

Antti istui osotetulle paikalle, keikautti niskojaan ja ruikkasi.

Pastori nuhteli nyt ankarammin Anttia ja sanoi, ettei sellainen tottelemattomuus rippikoululapselle sovi ja sanoi toivovansa, ettei koulussa muita niin syvälle langenneita lapsia ole kuin tämä Räisärieppu.

Sen kuultuaan keikautti Antti entistä ylpeämmin päätään ja ruikkasi.

Pastori kiivastui nyt kokonaan, nuhteli ankarasti Anttia ja määräsi hänet rupeamaan lopuksi seisomaan.

Sen tehtyään alkoi sielunpaimen selittää lapsukaisille Jumalan sanan kalliita totuuksia.

Antti se ruikkasi taasenki, mutta nyt ei pastori enään näkynyt sitä huomaavan.

Hän kohotti silmänsä hartaan näköisesti taivasta kohden, ikään kuin pyytäen voimaa ylhäältä valkeuden Isältä.

Sitten hän johti opetuksensa suoraan seitsemänteen käskyyn.

Pilkkahymy huulillaan kuunteli Antti miten eräs poika pastorin käskystä luki "Ei sinun pidä varastaman".

Mutta se harras sydämellisyys, jolla pastori alkoi selittää tätä kallista Katekismuksen paikkaa, sai Antin yhä kasvavalla uuteliaisuudella kuuntelemaan pastorin selitystä.

Kun pastori kertoi, miten ryövärit Jerikon tiellä ryöstivät, raatelivat ja heittivät puolikuolleen tien viereen makaamaan aivan viattoman miehen, niin puristuivat Antin kädet nyrkkiin ja hänen olisi tehnyt mielensä kappaleiksi musertaa mokomat roistot, jotka noin räökkäsivät ihan syytöntä ihmistä.

Mutta kun pastori alkoi kertoa Judas Ischariotista ja selitti, miten tämä oli ensin varastanut vaan muutamia lanttia opetuslasten yhteisestä kukkarosta ja miten hänestä sitten kasvoi niin suuri pahantekijä, että möi Jumalan ainoan Pojan hengen ja murhautti siten miehen, joka koko elämässään ei ollut kenellekään tehnyt muuta kuin hyvää, niin silloin johtui Antille mieleen kentiesi ensikerran elämässään oma kohtalonsa ja hän tunsu sydämessään katkeraa katumusta siitä, että oli jo niin paljo pahaa tehnyt. Ja kun pastori kertoi Judaksen tulleen niin koviin vaivoihin kamalasta teostansa, että hän meni pois ja hirtti itsensä, kauhistui Antti tätä niin, että päätti heittää kerrassaan varastelemisen pois.

Hetken päästä nousi pastori istualtaan, lupasi lasten käydä ulkona ja meni itse syvä-mietteisen näköisenä pirtistä.

Piristen hajaantuivat rippikoululapset ympäri kartanoa juosten ja meluten, mutta alakuloisena vetääntyi Räisäspoika tuonne pirtin nurkan taakse.

"Tule rosvonpenikka syömään!" kiljasi Antille Kuppasen Aappo, joka voileipä kädessä juosta leuhkasi hänen jälessään.

"Rosvonpenikka! — Jerikon ryöväri! — Juutas!" kuului sieltä täältä poikajoukosta.

Antti, jolla tavallisesti olivat ennen olleet mitä terävimmät pistosanat vastineena, ei nyt voinut sanallakaan itsiänsä puollustaa. — Katumus ja harmi, viha ja uhka synnyttivät ankaran taistelun hänen sydämessään. Ne heikot siemenet, mitä pastori oli ehtinyt kylvää, tukahtuivat pian ja pahat taipumukset saivat silmänräpäyksessä hänessä voiton.

Kun siis lapset jälleen pirttiin kerääntyivät kaipasi yksi rahakukkariaan, toinen eväsnyyttiään ja kolmas kuuden markan maksavaa hattuaan. Ne olivat kaikki selittämättömällä tavalla kadonneet ja kadonnut oli Räisäspoikakin.

* * * * *

Levottomin sydämin värjätteli Antti talven siellä täällä, mutta kun Rytkönenkin saapui keväällä vankeusmatkoiltaan kotia, lyöttäytyivät he jälleen yhteen joukkoon ja alkoivat painua yhdessä etelää kohden.

Nyt sai Antti liukua mielin määrin paikasta toiseen ja viettää sellaista elämää, jota hän kaivaten oli kaivannut aina siitä asti kuin Suutari-Elkko oli hänelle lapsena noita rosvojuttujaan kertonut; mutta pastorin opetus oli kumminki niin paljon vaikuttanut, että hyvin usein sykähti hänen sydämensä niin kovin levottomasti.

Kaukana Haapaveden sydänmailla menivät Rytkönen ja Räisäspoika eräasen torppaan ja pyysivät rahan edestä ruokaa.

Torpassa oli ainoastaan vaimo lastensa kanssa kotosalla ja hän kertoi vesissä silmin köyhyyttään eikä sanonut voivansa ainoata lasten ruokaa kuleksioille antaa.

Vaimoparka oli elämässään nähnyt jo tuulen jos tuiskunki; olipa ollut toisinaan vuorokausmääriä syömättäkin, säästääkseen pienokaisten suurimpaan hiukaan edes jonkun murun.

Niin se vaimo kertoi, eikä Anttikaan voinut estää kyyneliä kohoamasta silmänurkkiinsa. Hän kaivoi povestaan 10 ruplan setelin, ja antoi sen liikutettuna vaimolle.

Mutta eihän se Rytkönenkään miestä huonommaksi ruvennut, olihan sitä hänelläkin rahaa, eikähän tuo 10 ruplaa niin suuri herra ollut, ettei tuota olisi raskinnut köyhälle antaa.

Kaksikymmentä ruplaa! — Semmoista summaa ei vaimo paralla ollut eläissään ollut... Sehän oli aivan käsittämätöntä... Olisivatko Eliaan päivät jälleen palaantuneet; olihan vaimo tosin monta kertaa rukoillut Jumalaa ruokkimaan hänen lapsiaan, niinkuin kaarneet ruokkivat Eliaan korvessa.

Sinne ne tuttavamme heittivät vaimon ihmettelemään ja jatkoivat matkaansa.

Yön tultua tunkeusivat he erään toisen metsätorpan ikkunasta sisään, sillä nälkä kurrasi kovin heidän suoliansa. Mutta eivätpä sieltäkään muuta ravintoa löytäneet, kuin maitoa, jota he joivat ja heittivät 10 kopeikkaa sen maksoksi, sillä eihän toki köyhiltä saanut ilman ottaa.

Vähitellen saapuivat karkurit Haapavedelle, mistä he menivät järven yli ja kulkivat erään Rytkösen vanhan ystävän luo Vattukylään.

Sielläpä sattui olemaan muitaki vieraita, jotka olivat isännän kanssa saaliin jaolla metsässä. Mutta jako ei oikeen kristillistä liene ollut, koska isännän ja vierasten välillä syntyi niin ankara tappelu, jotta isäntä kannettiin pahasti haavoitettuna metsästä kotia.

Sen vuoksi eivät tuttavamme voineet kauvemmin tällä kertaa vierailuaan jatkaa, vaan kulkivat aina Kuonanperälle saakka Kalajoen varrella, josta parin viikon perästä tulivat kumminki ystävänsä luo takaisin Vattukylään, tuoden matkassaan runsaan saaliin varastettua tavaraa.

Mutta kauan eivät he yhdessä kohden viihtyneet. Jo seuraavana yönä tunkeusivat he ystävänsä neuvosta erään torpan kamarin ikkunasta sisään, sillä siellä oli ystävä kehunut olevan enemmän rahaa.

Antti, joka oli sukkelampi, hypähti ikkunalle ja siitä alas; mutta moksis! — ja hän tunsii olevansa täysinäisessä piimä saavissa. — No viis niistä — pian oli hän lattialla ja piimä se roiskui ympäri

huonetta Antin rahoja etsiessä.

Mutta se hakeminen ei vaivaa maksanut. Ainoastaan eräästä ohranjyvillä täytetystä pöntöstä löysi hän 15 kopeikkaa.

Löytyipä sieltä sentään muudan leiviskä voita ja sen kantoivat he lähellä olevaan tervahaudan palttoon, menivät itse niittyjä pitkin muutaman neljänneksen päässä olevaan niittysaunaan ja paneusivat siellä nukkumaan. Mutta kummallista kyllä; ennen ei Antti koskaan tuntenut sellaista rauhattomuutta tunnossaan kuin nyt Rippikoulussa oltuaan. Päivät pitkään hääräillessään ei hän sitä niin tuntenut, mutta yhteen kohden asetuttuaan tunsu hän sydämessään aina niin kummallista levottomuutta ja tyhjyyttä. Kauan käänteli Antti nytkin levottomasti itsiään, ennen kuin pääsi nukkumaan.

Aamulla, kun torpan väki ylös nousi, huomasivat he pian varkaudenki. Nuo Salomonin timanttihelmet, mitkä aamu-auringon valossa nurmikolla niin kauniisti kimaltelevat, niitä ne varkaat eivät olleet voineet varistamatta olla.

Helppohan siis oli torpan miehen aamukasteeseen tullutta jälkeä myöten seurata heitä tervahaudan luo ja löytää sieltä voinsa. Hakipa hän vielä naapuristosta neljä rotevaa miestäki, jotka lähtivät jälkeä myöten seuraamaan varkaita niittysaunaa kohden.

Mutta itse meni torpan mies kruununvoudin luo. Hänellä olivat jo varmat tiedot Rytkösen ja Räisäspoijan tekemistä varkauksista Kuonanperällä päin ja tiesipä hän tarkoin heidän kaikki entiset ansionsa, ynnä heidän ulkomuotonsakin.

Yks kaks pani hän kapulan liikkeelle ja käski miehen talosta rosvoja kiinni ottamaan. Pian kerääntyiki miehiä joukottain ja kruununvouti jakoi heidät pieniin joukkoihin, asetti kulleki päällysmiehen ja lähetti näin miesjoukkoja kaikille haaroille.

Karkurimme vetelivät kaikessa rauhassa levollista untaan tuolla niitty-saunalla, kun heidän jälkiänsä seuranneet miehet saapuivat paikalle.

Saunan edessä oli parin sylen päässä lato. Takaa ajajat teljesivät ladon seinästä saunan oveen ylettyvällä kangella saunan oven kiini.

"Holoo!" huudahti yksi heistä, repäsi saunan ikkunan irti ja pisti päänsä sisälle; "Antautteko oikealla?"

Silmän räpäyksessä olivat karkurimme kuin ammutut seisoallaan.

He silmäisivät ympäriinsä ikäänkuin tiedustellakseen, missä olivat; sitten tapasivat heidän silmänsä kysyvästi toisiaan ja taas he silmäivät ympärilleen juuri kuin tutkiakseen, mitä oli ensin tehtävä.

Vihdoin kääntyi Rytkönen ovea kohden, tarttui ripaan kiini ja katsoi kysyvästi Räisäspoikaan.

Tämä keräili tavaransa ja antoi merkin Rytköselle rynnäkönn alkamiseen, Rytkönen painoi ovea.

"Nyt otti p—le!" jupisi hän itseksseen, kun tunsu oven olevan kiini pönkityn, otti pyssynsä, ampui ikkunasta ulos ja pisti kutin sijalle.

Sillä välin tempasi Räisäspoika kirveensä, jota hän aina kantoi vyössään, alkoi iskeä ovea auki, josta seurasi, että tuo rapistunut lauta ovi oli pian säpäleiksi silvottu.

Nyt tirkistivät viholliset toisiaan vasten silmiä, mutta seuraavassa silmän räpäyksessä olivat he jo molemmin puolin vetääntyneet ovenpielien suojaan.

Onneksi olivat karkurit nähneet tarpeeksi; he nimittäin olivat huomanneet, ettei kiinni-ottajilla ollut ampuma-aseita, jonka vuoksi he liikkuivat vapaammin. Räisäspoika oli sattunut kiukaan puolelle ovea ja sinne töytäsi nyt Rytkönenki; koppoi kiven kiukaasta ja vippasi ulos.

Kiinni-ottajat hosuivat sillä välin kangeilla ristiin oven edessä, etteivät karkurit ulos pääsisi; mutta sisään eivät hekään uskaltaneet yrittää.

Pian lensi Rytkösen viskaama kiuaskivi uudelleen saunaan. Karkurit alkoivat viskata kiukaasta kiviä ulos, minkä kerkesivät, ja kiinni-ottajat paikoivat kerkiämiseen niitä takaisin saunaan; mutta molempia suojelivat saunan oven pielet niin, ettei kivittämisestä kummallekaan puolueelle mitään hyötyä ollut.

Vihdoin hyppäsi Rytkönen kynnykselle, ampui kutilla lähimmän miehen kumoon ja töytäsi ulos. Räisäspoika seurasi hänen jäljessään.

Kiini-ottajat hölmistyivät hetkeksi, jotta karkurit pääsivät muutaman askeleen päähän. Silloin viskasi yksi mies karkureita kivellä, joka sattui Rytkösen käteen ja katkaisi pyssynperää vasten häneltä pikku sormen aivan eri poikki. Mutta sitä ei hän nyt tuntenut, hän pakeni vaan pitkin niittyä, minkä ehti. Mutta yksi takaa-ajajista yritti saavuttaa hänet, jonka vuoksi Rytkösen täytyi ampumalla eroittaa hänet itsestään.

Räisäspoika, joka oli mainio juoksija, pakeni sitä vastaan läheistä metsää kohden, johon pari takaa ajajaa seurasi häntä.

"Ottakaapa kiini!" huusi hän metsän laitaan päästyään ja huomattuaan miten kauas takaa ajajat olivat hänestä jo jääneet. — Sitten hän pakeni metsään, johon eivät ajajat häntä enään seuranneet.

Räisäspoika painui yksin sydänmaitse kirkon kylää kohden. — Sillä välin olivat kruununvoudin keräämät miehet jo ehtineet pienissä joukoissa hajaantua kaikkialle. Mutta siitä ei kumminkaan Räisäspojalla tietoa vielä ollut.

Kun hän läheni kirkon kylää, huomasi hän yht'äkkiä aseellisia miehiä lähenevän häntä kaikilta puolin metsässä. Onneksi ei näilläkään ampuma-aseita ollut.

"Seis!" huusi yksi mies Antille.

Antti vilkasi ympärilleen, huomasi lähellä suuren lehmikarjan. Hän tempasi pitkän rangan, juoksi karjaan ja alkoi sillä pieksää lehmiä minkä jaksoi. Lehmät laukkasivat häntä pystyssä kuin hullut ja Antti juoksi aivan niiden kintereillä.

Kiini-ottajat eivät voineet vastustaa tuota outoa rynnäkköä, vaan väistyivät lehmikarjan edestä ja niin oli Antti taasen hetkeksi pelastunut.

Hän käveli sen jälkeen Haapakoskelle, johon vouti oli myös laittanut kahdeksan miestä vahtiin. Räisänen käveli jokivartta, mutta eräs myllyssä oleva mies huomasi hänet.

"Mistäs tämä mies on?" huusi mies Räisäselle.

"Tuolta olen Lammin suulta."

"Kuka sinä sieltä olet?"

"Minähän olen se Lamminsuun kuohari."

"Ethän sinä se ole — minähän tunnen sen."

"Se minä olen."

"Valehtelet! — Taidatpa olla niitä karkureita. — — Miehet hoi!" huusi hän pihaan, "täällä taitaa olla yksi niitä karkulaisia."

Portilla seisoivat kaksi miestä, jotka antoivat heti tiedon muille kiini-ottajille ja alkoivat puhutella Anttia.

"Kuulehan!" sanoivat he, "eläpä mene, — meillä on asiaa."

"Mitähän asiaa teillä sitten olisi?"

"No, — jos oikea mies olet, niin mitä sinä pelkää? — — Mutta taidatpa olla niitä karkureita, koska..."

"Niinpä olenki — mutta ottakaapa kiini", sanoi Antti, hypähti kerran ja nakkasi aika juoksun.

Toiset miehistä töytäsivät rantaan, ottivat venheen ja alkoivat soutaa alas virtaa; toiset taasen lähtivät Antin kanssa perä vilkkaan ja juoksivat jonkun pari neljännestä.

Mutta vastaan tuli suuri Rytkyñoja, jonka ylitse oli viisisylinen hirsi portaana. Antti juoksi sen ylitse ja sieppasi hirren pois, joten takaa-ajo hidastui.

Antti huomasi ojan suulla jokirannassa venheen, juoksi sen luo, hyppäsi veneeseen ja alkoi soutaa joen toiselle rannalle. Mutta tuossa vähän matkan päässä oli takaa ajajainki venhe, jossa souti neljä miestä ja viides piti perää.

Antti ehti kumminki rantaan ennen kuin takaa ajajat ja kiiruhti metsään.

Takaa ajajat lähtivät nyt veresvoimasta ajamaan Anttia, vieläpä ampuivatkin hänen jälkeensä muutamia kertoja.

Antti parka, joka oli jo peräti lääpästynyt, jaksoi enään vaan suurella vaivalla juosta. Ainoastaan maine hänen tavattomasta nopeudestaan pelasti hänet tällä kertaa, sillä takaa ajajat pitivät turhana yrittääkään häntä juoksemalla kiini saada eivätkä siis häntä pitkältä ajaneet metsässä, vaan palasivat takaisin.

Kun Räisäspoika huomasi, ettei häntä enään ajettu, laskeusi hän väsyneenä vatsalleen puun juurelle. Hänen sydämensä läpähti ikäänkuin haavan lehti ja koko ruumiinsa värisi kuin kahila virrassa liikanaisesta lääpästymisestä. Tuskallisesti oikoi hän jäseniänsä ja verivirta alkoi kuohua hänen suustansa. Hetken päästä vaipui hän virkistävään uneen.

Herättyänsä tunsi hän erinomaisen raukeuden jäsenissään. Sydämensä tuntui niin raskaalle. Kaualle aikaa ei hän ollut tuntenut sellaista sisällistä levottomuutta, mikä häntä nyt vaivasi. Hänen mieleensä johtuivat äskeiset tapaukset ja siitä pykälä pykälältä muistui hänelle koko mennyt elämänsä aina Suutari-Elkon rosvojutuista pastorin sydämellisiin varoituksiin saakka.

Hän nousi verkalleen seisomaan ja alkoi kävellä hiljalleen niitä seutuja kohden, missä tiesi Rytkösen tapaavansa.

Mutta omatuntonsa muistutti häntä yhä elävämmiin pastorin varoituksista. Hän seisahtui miettimään. Oli kuin joku näkymätöin henki olisi häntä pidättänyt Rytköseen enään yhtymästä.

Selvästi huomasi hän myöskin sen vaaran missä hän näillä tienoin joka hetki oli. Hän otti rahakukkaron taskustaan ja laski tarkkaan rahansa.

Hän huomasi voivansa varastamisella kokoontuneilla rahoillaan ostaa muutamiksi viikoiksi jonkun rehellisenä pidetyn ihmisen suojelusta, kunnes häntä heitettäisiin etsimästä. — Sitten — niin arveli hän — pääsisi hän kenenkään huomaamatta pujahtamaan rajan ylitse Ruotsin puolelle ja alkaa elää muiden ihmisten tavoin. —

Niin se tuumi tuo Antti parka; mutta jo pari kuukautta myöhemmin yltyi hän Oulun markkinoilla uudelleen varastelemaan, vaikka — se täytyy myöntää — hän tänä koko pitkänä aikana ei ollut penninkään vääryyttä tehnyt, ei antautunut Rytkösen eikä muiden rosvojen seuraan.

Mutta markkinoille tultuansa ei hän millään hinnalla voinut vastustaa himoansa kuin niin monta hyvää tilaisuutta ilmestyi ihmisten taskujen tyhjentämiseen.

Mutta pian sai poliisikin hajua Räisäspoijan markkinoille saapumisesta.

Eräs Limingan mies, joka tunsi Antin, rupesti poliisiin kanssa etsimään häntä.

Pian tapasivatkin he Antin kauppatorilla, mutta Liminkalainen ei ollut kyllin harjaantunut salapoliisiin toimessa. Liian varomattomasti alkoi hän pyöriä Räisäspoijan kintereillä, jotta tämä huomasi kohta mikä Liminkalaisella oli mielessä.

Ylpeästi keikautti Antti hänelle niskojaan, hypähti kerran, sanoi pilkallisesti: "otapa kiini!" ja nakkasi juoksuun.

"Ottakaa kiini! — Ottakaa kiini!" huusi Liminkalainen ja alkoi juosta hänen perässään.

"Ottakaa kiinni! — Ottakaa kiini!" huusi Räisäspoikakin ja juoksi minkä kerkesi.

Ihmiset hölmistyivät katselemaan, että missä se kiini otettava menee. Mutta tuolla kadun risteyksessä seisoi joukko Limingan miehiä, jotka tunsivat Antin, huomasivat petoksen, piirittivät hänet ja niin joutui hän satimeen.

Vuosikaudet pidettiin häntä sitten tutkintovankina Oulun linnassa, kunnes hänet tuomittiin — paitsi muuta — parin vuoden vankeuteen.

III.

Kukapa tietää, jos Räisäspoijastakin vielä ihminen saataisiin. Niin — eihän tuota tiedä. Koettaa sitä ainakin sopisi. Jos hän vaan tulisi johonkin kristillismieliseen perheeseen, jossa häntä lakkaamatta silmällä pidettäisiin ja jossa hän muutoin itsekin viihtyisi, niin ei tietäisi mitenkä kävisi. Niin — eihän tuota tietäisi.

Siihen suuntaan ne kirjoittivat muutamat vankeus-yhdistyksen jäsenet muutamille kristillismielisille ihmisille Limingassa ja kehoittivat heitä hankkimaan Antille turvapaikkaa jossakin kristillismielisessä perheessä, kun Antti oli vankeudessa rahtinsa kärsinyt.

Semmoinen löytyikin Limingassa pian, Märkälä oli noiden ihmisystävään mielestä niinkuin sitä varten luotu. Siellä, jossa asui vaan kaksi Jumalata pelkäävää vanhusta, muori ja vaari, ruotulaispojan sekä parin kolmen palkollisen kanssa, siellähän Antti — jos missään — voisi parantua, jos vaan Märkälän vaari hänet tykönsä ottaisi. Niin — ja ehkäpä se ottaisikin. Saattaisihan tuota ainakin kysyä.

Mutta kovin epäileväisesti se Märkälän vaari päättään puisti, kuin hänelle asiasta puhuttiin.

"Joka kerran äyriksi lyöty on, niin äyrinä se pysyy", arveli hän.

"Aika vanhaa sutta kirjalle opettaa", tuumi muori.

"Niin — nuorenanahan olisi vitsa väännettävä", säisti vielä vaari, "mutta", lisäsi hän, "eihän tuo nyt maata alemmas vie jos koettaakin, antaa vaan pojan tulla tänne", ja sillä oli asia päätetty.

Mutta kovin tuntui Räisäspojasta ikävälle ensi aluksi. Märkälässä oli elämä hänen mielestään niin kovin yksivakaista.

Pian rupesi hän kumminkin aina enemmän ja enemmän mieltymään noihin yksivakaisiin ja sydämellisiin vanhuksiin, jotka häntä kohtelivat ikäänkuin omaa lastaan. Varsinkin rakastui Antti muoriin, joka niin ystävällisesti piti huolen hänen pienimmistäkin tarpeistaan.

Märkälässä ei ollutkaan eroa palvelusväen, ruotulaisen ja talonväen välillä. Kaikki he söivät samalta pöydältä, makasivat yksissä huoneissa ja asuivat seon.

Ja kun Märkälän muori puhui Antille opettavaisia sanoja ja kuvaili hänelle miten hänkin voisi vielä elää onnellisena, jos vaan ryhtyisi rehelliseen työhön ja heittäisi pois tuon kurjan karkulais-elämän, niin Antti teki vilpittömiä päätöksiä ruveta elämään muorin neuvojen mukaan.

Mutta kun Suutari-Elkko tuli Märkälään niittysaappaiden tekoon, niin silloin se Antille taasen elämä alkoi.

Päivät pääksekkäin istui hän tuossa sivu-akkunan pielessä ja kuunteli Suutari-Elkon hupaisia tarinoita. Mutta erittäin liikuttivat Anttia suutarin kertomukset Amerikan kultamaasta.

Siellä Amerikassa — niin kertoi Elkko — siellä voi köyhä työmies, yhtähyvin kuin suuret herratkin, pistää rakin — semmoisen liepeettömän takin kuin pappilan maisterillakin on — päälleen ja pitää komeita puheita kansan kokouspaikoissa aivan niinkuin rovasti häissä tahi ristiäisissä. Kukaan ei siellä kysy mikä olet ennen ollut tahi mimmoisia ihmisiä ovat isäsi ja äitisi olleet, kaikki ovat siellä yhden arvoisia. Ja suuria rikkauksia ei siellä ole myöskään vaikea saada. Ihmisen pään kokoisia kultamöhkäleitä löytyy toisinaan maasta, kun sitä vaan vähäsen tonkia viitsii.

Näitä ja muita tämän laatuksia kertomuksia kuullessaan innostui Antti niin, että päätti paikalla lähteä sinne.

"Mutta sinne päästäksesi tarvitset paljon rahaa", arveli Märkälän muori.

"Rahaako?" arveli Antti, "onhan maailmassa paljon semmoista ja kyllä minä..."

"Niin mutta ainoastaan rehellisellä työllä ansaituilla rahoilla on siunausta", sanoi muori.

"Siunausta? — Mitä se on?"

Muori selitti Antille miten parhaiten osasi, mikä siunaus on. Hän sanoi, että kun hekin vaarin kanssa menivät nuorina, Antin ikäisinä naimisiin, ei heillä kummallakaan ollut tavaraa enempi kuin taivaan linnuilla, mutta sitten rupesivat he oikeen ahkerasti työtä tekemään. He palvelivat ensinnä vieraita ja sitten, kun olivat vähäsen saaneet kokoon, ostivat he tämän pienen talon ja tässä he ovat sitten ahkeroineet, jotta heille nyt on Jumala siunannut kaikkea mitä he tarvitsevat.

Tämän kuultuaan vaipui Antti syviin mietteisiin. Olisikohan muorin sana totta, niin hän tuumi. Mutta miksikä sitten niin moni ihminen elää ja kuolee köyhänä?... Mutta olenhan toki minäkin saanut jo eläissänini paljon rahaa, vaan se kaikki on mennyt kuin Mönkkösen piimä pitkin Kuittilan kujaa. Ei siitä ole mitään hyvää ollut... Ei... Mutta mitähän jos koettaisi ruveta työtä tekemään... Mutta kukapa se minua työhön ottaisi ja päälliseksi vielä palkan maksaisi?... Ehkäpä sentään vaari... Saisihan tuolta kysyä.

Kun Märkälän vaari sanoi ylihuomenna eli ensi Perjantaina lähdettävän niitylle ja kyseli Suutari-

Elkolta mistä hän sopivan niittyjätkän saisi, sanoi Antti:

"Ottakaa minut."

"Sinut! Lapsi rukka, sinä et ole eläissäsi kunnollista päivätyötä tehnyt. Ei ole helppoa oppia kovaan työhön. Siihen tarvitaan enemmän kestävyyttä kuin arvaatkaan."

"Minä niin mielelläni koettaisin opetella työhön", sanoi Antti kiihkeästi.

"No paljonko sinulle pitäisi palkkaa maksaa?"

"Mitä te maksaisitte?"

"Se nyt on vaikea sanoa, jos et sinä opi niittämään."

"Minäkö? — Opimpahan vankeudessakin niin hyväksi 'timperiksi' että kaikki tarkimmat työt annettiin minulle... Paljonko maksatte, jos piisaan tuolle teidän renki Jussille niittämässä?"

"No viisitoista markkaa, vaan jos et piisaa, niin sitten vähempi."

"Minä näytän että piisaan", sanoi Räisäspoika ja hieroi malttamattomasti käsiänsä. Hän olisi mielellään aivan paikalla lähtenyt kilpasille. Hän laittoi vikatteet, haravat ja muut värit valmiiksi, mutta aika kului niin hitaasti. Hän odotti kärsimättömästi kuin lapsi perjantaiaamua, jolloin pääsisi Jussin kanssa kilpasille.

Suutari-Elkolta oli hän saanut tietää, että matkarahoja Amerikkaan tarvittaisiin noin 400 markkaa. Hän laski useita kertoja miten kauvan pitäisi tienata, ennen kuin sinne pääsisi.

Viimein tuli perjantaiaamu ja ensimmäisenä seisoj Antti heinikon rinnassa.

Työ se ei oikein tahtonut käydä aluksi. Milloin hän löi liian ylös, milloin alas, eikä vikatekaan oikein ottanut teroaksensa. Vaarin täytyi sitä silloin tällöin terottaa.

Kaiken päivää hän kumminkin hakkasi, että hiki jokaisesta karvan nenästä vieri.

Mutta illalla oli hän niin väsynyt, ettei ruokakaan lystännyt ja seuraavana päivänä olivat sivut niin kipeät, ettei sijaltaan liikkumaan päässyt.

Hän makasi koko lauvantaipäivän eikä paljon liikkunut vielä pyhänäkään.

Yksinään sai hän maata pirtissä kaiken päivää, kun Suutari-Elkkokin oli jo talosta lähtenyt eikä muorillakaan ollut paljon aikaa pirtissä olla.

Siinä hänellä oli tilaa miettiä kaikenlaista. Mutta erittäin pyöri hänen mielessään kysymys miten hän Amerikkaan pääsisi.

Vaarin taskukello se kävellä raksutti tuolla seinällä. Se hänen kynsiään enin syyhytti. Olisi niin mukavaa olla sen omistajana.

Oli tuolla peränurkassa pieni nurkka-kaappikin, jonka vaari piti aina lukossa. Olisi niin soma tutkia senkin sisusta. Ehkäpä sielläkin olisi jotain, jonka omistajana olisi hupainen olla.

Mutta yksi asia se kumminkin hänen uteliaisuuttaan enimmänsä ärsytti. Sitä hän koko lauantaiapäivän aina tavan takaa mietti ja pyhänä ei se hetkeksikään hänen mielestään lähtenyt.

Hän oli muorin nähnyt käyvän usein tuolla aitassa, hiipinyt sentähden eräänä päivänä aitan ovelle ja nähnyt muorin pyllöttävän avatulla arkulla, jonka hän oli hätäisesti — niin ainaki oli Antista näyttänyt — lupsauttanut lukkoon, kun oli Antin huomannut.

Mitä mahtoikaan olla tuolla arkussa. Sitä se Antti vaan mietti ja taasen uudelleen mietti. Ehkäpä rahaa. — — Mutta mitähän jos... Mutta ei sitä sentähden viitsi noin kunnan ihmiseltä. Mutta voisihan sentään katsoa, että mitä siellä on, — eihän tuo silmä osaa ottaisi. — Niin — ja voisihan ne rahat sieltä ottaaki ja antaa sitten pois; — eihän nuo siinä pilaantuisi. Mutta olisihan sentään niin lystikästä jos ... ja sitten olisi niin soma nähdä seuraavana päivänä, kun muori taasen arkulleen menisi ja tapaisi sen tyhjennettynä, rupeaisi hätäilemään ja voivottelemaan ja itkemään, että mikä sinne on tohtinut murtautua. — Niin — Niin ... olisihan se sitte niin lystiä lohduttaa muoria ja sanoa, ettei nyt sentään kovin murehtia, ehkä ne löytyvät rahatkin; ja kun muori ei sitä uskoisi, niin antaa sitten rahat muorille ja sanoa, että täällähän ne ovat.

Niin se Antti tuumi ja innoissaan oli hän jo kävellyt tuonne aitan edustalle; — mutta ei sentään vielä, eihän ne makaakaan vielä tuolla sisällä. Mutta nyt minun pitää pistäytyä tuonne tupaan, siellähän se

aitan avainki periseinällä naulassa riippua helttasee.

Näin arvellen katosi Räisäspoika hetkeksi aitan edustalta, vaan pian hän ilmaantui siihen uudelleen ja näkyi pistävän tuonne aitan alle jotain.

Mutta tuolla lähenee taloa Kuppasen Aappo ja joukko muuta kylän nuorisoa.

Antti istahtaa tuohon kivelle vuottelemaan.

Raita se kasvaa rannalla ja vaan ei kasva kuusi;
Hyvästi nyt vanha kulta, mulla on jo uusi.

Raita se kasvaa rannalla ja vaan ei kasva mänty;
Ja mikäs se on sen lämpymempi, kuin oman kullan sänky.

Raita se kasvaa rannalla ja vaan ei kasva paju;
Selvänä poika siivo on, vaan juovuksiss' on raju.

Niin ne pojat laulelivat aitan edustalle saapuessaan, vaan Antin siinä huomattuaan, seisahtivat he ohikulkevan puron reunalle.

"Mutta sanopa, Antti, miten sinä taskuvarkaudessa aina onnistut", kysyi Heiskasen Iikka Räisäpojalta.

Antti yritti päästämään synkeän kirouksen, mutta samalla pisti hänen silmäänsä Iikan pullollaan oleva housun tasku. "Olisipa soma katsoa mitä tuolla on", arveli hän ja päätti ruveta sen vuoksi pettelemään.

"Se nyt on vähänen konsti", sanoi Antti, "ja jos tahdot vähän viipyä tässä, niin tyhjennän sinulta viiden minutin kuluessa tuon taskun, joka noin pullottaa."

"Se on valetta ja vihapuhetta; — mutta koitahan", arveli Iikka.

"Se nyt on helposti tehty, mutta vaikeampi on oppia karkulaisen tavoin juomaan metsässä, missä harvoin on astiaa matkassa", arveli Antti.

"Siinä nyt ei mahda olla suurta konstia", sanoi Iikka.

"On siinä sentään", väitti Antti.

"No miten se sitten tapahtuu?" tiedusti Iikka uteliaampana.

"Kas näin!" sanoi Antti, seisahti puron reunalle, pani kädet niskan taakse ja kumartui niin seisapisteestä purosta juomaan.

"Ka pirua, kuinka on notkea!" arvelivat pojat ja kumma se oli tyttöistäki.

"Mutta koetapa sinäkin Iikka, ethän siinä sanonut suurta konstia olevan", sanoi Antti.

"Kyllä minä en suju!" sanoi Iikka.

"En minäkään ensin sujunut, vaan kun Rytkönen minua vaan kerran ohjasi, niin hetipä opin, kas näin vaan", ja hän kumartui taasenki.

"Mutta minäkipä koetan!" huusi joku joukosta. — "Ja minä!" — "Ja minä!" kuului joukosta ja oikein miehissä ryhtyivät pojat koettamaan, mutta ei yksikään saanut heistä suutaan edes lähellekään vesi kalvoa; mutta Antille siinä vaan ei työtäkään ollut.

"Eläpäs huoli Heiskasen Iikka, sinä melkeen osaat, sujutahan itseäsi vaan tuolla tapaa", sanoi Antti, tarttui Iikkaa vyötäisistä kiinni ja väänti häntä alaspäin. — "Kas niin! — Koeta, koeta!" kehoitti hän ja Iikka se parastaan koetti, mutta turhaan, suu vaan ei ottanut vettä tavataksaan. — Mutta Antin käsi se oli sillä välin pistäytynyt Iikan taskuun ja kaapannut sieltä jotain.

"Oletteko ollut tässä vielä yli viiden minuutin?" kysyi Antti pojilta.

"Emme suinkaan", arvelivat pojat epäillen.

"Mutta missä on tupakki kukkarosi, Iikka?" kysyi Antti.

"Voi turkinpippuri!" sanoi Iikka koitellen taskuaan, "nyt se on jalkansa löytänyt."

Samalla veti Antti kukkaron taskustaan, josta pojat kovin ällistyivät.

"Konsti se on, joka pelaa", arveli Antti.

"Niin mitäs kun sillä lailla!" huudahti Kuppasen Aappo.

"No millä lailla?" kysyi Antti ja loi puoleksi pilkallisen ja puoleksi halveksivan silmäyksen Aappoon.

"Niin — kyllähän tuota tuolla lailla jos kuka osaa; — mutta koetahan varastaa tuo minun rahakukkaroni tuosta liivin taskusta", sanoi Aappo miehevästi.

"Tuommoiselta pöllöhauskalta minä nyt en viitsi mitään varastaa", sanoi Antti, mutta loi kumminkin ahnaan silmäyksen Aapon kukkaraan.

"Sen kissaa! Miks' nä [sinä] haukut minua?" huudahti Aappo äissään.

"Entä nä! — Entä nä!"

"Sen kissaa!" sanoi taasen Aappo likennellen Anttia.

"Elä nä tule kissan luo, se kynsii", sanoi Räisäspoika ja niisti Aappoa nenästä.

Kaikki pyrskähitivät yhteen ääneen nauramaan.

Se vimmastutti Aappoa niin, että hän jamautui Anttiin syliksi.

Hetken perästä olivat he molemmat pitkänään kentällä, Antti ensin alla, vaan kohta pyöräytti hän notkeasti kuin suolingainen itsensä päälle ja hypähti muutaman sylen päähän Aaposta seisomaan, toisten poikain nauraessa ja hurratessa. —

"Mutta missä on rahakukkarosi?" huudahti Räisäspoika Aapolle, joka suuttuneena mennä käytti kartanoon.

Ehdottomasti pisti Aappo kätensä liivin taskuun, mutta se oli tyhjä.

"Pidä nyt se, sen rosvo!" uhki Aappo mennessään; mutta muut pojat eivät kyllin voineet ihmetellä Antin nokkeluutta.

Heiskasen Iikka otti Aapon kukkaron ja vei sen hänelle taloon.

Pojat yrittivät jatkaa matkaansa, mutta Räisäspoika oli niin kovin innostunut kepposiinsa, että hän vielä tahtoi jotain merkillistä pojille näyttää; ja varastamisessa — siinä hän se oliko koko hänen maailmansa.

Hänen silmänsä pisti Kuppasen rengin komeat kellon vitjat ja niiden perässä oleva kello hänen kynsiään nyt kovin syyhytti.

"Seis!" huudahti hän sentähden, "tuo kello minun pitää vielä saada varastaneeksi."

"Se on mahdotointa", vakuutti kellon omistaja.

"Ei se ole niinkään mahdotointa, kun kerran Oulun markkinoilla muutamassa kapakassa, missä minä huomasin erään herran takataskusta kukkaron nauhan riippuvan, rupesin sitä vetämään, vaan peijakas oli huomata vehkeeni, mutta minä tartuin väkitungoksessa näin ikään rinnasta kiini", ja hän tarttui Kuppasen renkiä rintaan, "ja olin muka tunkeuvinani hänen ohitsensa, mutta samalla pistin käteni hänen takataskuunsa — kas näin, katsohan ja vedin vaan kukkaron — kas näin!"

Mutta samalla purskahtivat kaikki nauramaan ja koettihan se Kuppasen renki nauraa, vaikka ei hän Räisäspoijan käytöksessä mitään niin naurettavaa huomannut.

"Missä on kellosi?" kysyi vihdoinkin häneltä joku pojista.

"Hos peijakas!" huudahti renki ja nyt vasta huomasi hän, että Antti oli sen siepannut hänen päätään kääntäessä taaksensa katsomaan, miten Räisäspoika herralta rahoja varasti.

Kovin ne pojat ihmettelivät vielä mennessäänkin Antin nokkeluutta.

Mutta Antti se vaan jäi aitan luo miettimään tuota muorin raha-kirstua tuolla aitassa.

"Jo kai ne nyt nukkuvat", arveli Antti noin tunnin päästä, samalla pisti hän kätensä aitan alle, väännähdys vaan ja hän seiso i lukitun arkun edessä. Yksi potkaus vielä lisäksi ja silloin oli arkkuk i auki. — — Mutta mitä kummia ... ispinäpytty, muutamia makkaroita ja lisäksi vähän sorkkarasvaa; — — ei kiiltäviä kolikoita, ei kuparikopeikkaakaan.

Mutta samalla lensi ovi kiinni. — "Etköhän pysy siellä!" kuului Kuppasen Aapon ääni, "kunnes apua saan."

Mutta Antti hyppäsi täyttä vauhtia ovea vasten, se aukeni. — "Hyvästi nyt!" huusi hän Aapolle, joka oli ehtinyt jo portille asti apua hakemaan ja pötki keinoihinsa. Niin heitti Antti Märkälän.

* * * * *

Räisäs-Eevan torppa oli jälleen saanut asujamensa. Eeva oli jo pari kolme vuotta oleskellut mökissänsä ja Rytkönenki oli viime päivinä sinne karku matkoiltaan koteutunut. Mutta harvoin näkyi torpassa olevan ketään kotona.

"He ovat kai parkinkiskomisessa", arvelivat ohi kulkevat kyläläiset; mutta Källi-Aapeli se torpan sivu kulkiessaan lauleli vaan:

"Tuolla metsän korvessa,
Viina juoksee torvessa."

Seuraavana päivänä tuli Räisäspoikaki tätιάän tapaamaan, vaan kun ei löytänyt häntä kotona, niin meni hän Källi-Aapelilta kysymään Eevaa, mutta Aapeli lauleli vaan:

"Tuolla metsän korvessa
Viina juoksee torvessa."

Ja niine tietoineen sai Antti palata jälleen tätinsä torpalle, johon Eevaki oli sillä välin koteutunut. —

"Tämä laulu on ko'ottu kolmesta", niin lauleli Antti tätinsä nähtyään,

"Tämä laulu on tehty kolmesta,
Kahvista, viinasta ja olvesta,
Nuorten laulettavaksi,
Ja vanhain naurettavaksi.

Vuonna kuusikymmentä kuus
Tehtiin Suomeen laki uus:
Viina kieltiin keittämästä
Juomapäiviä viettämästä.

Se meininki oli keisarilt'
Ett' viina loppuis juomarilt'..."

"Ohhoh hoh hoh hoh!" nauroi täti, "vain semmoinen meininki!... Jopa nyt poika parka erehdyt, — etkö parempaa meininkiä luule rakkaalla keisarillamme olleen?" —

"Mutta niinhän laulussa sanotaan, — enkä voi käsittää mitä muuta meininkiä olisi keisarilla ollut."

"Viisas keisarimme tiesi kyllä, ketkä viinanpolttoa elääkseen tarvitsevat — ja sentähden sääsi hän niin, että minä ja muut minun kaltaiseni turvattomat ja sorretut naiset voivat sitä kaikessa hiljaisuudessa harjoittaa ja sillä tavoin rehellisesti itsiänsä elättää. — Tule ottamaan ryyppy! — Vieläkö tyydyt Märkälässä olemaan?" —

"Minun mieleni ei tee ainiaksi ruveta vaan pilanpäältä varastamaan; vaan haluni hehkuu jälleen avaraan maailmaan ja sentähden olen Märkälän ikipäivikseni heittänyt. — Missä on Rytkönen?" —

"Rytkönenkö? — No, — voin sen sinulle sanoa, — hän on siellä, missä tämmöistä valmistuu", sanoi Eeva, veti viinapullon esille, ryypäsi siitä ja tarjosi Antilleki.

"Missä sitten?" kysyi Antti ja ryypäsi.

"Vesikarissa! — Minä lähden nyt sinne ja voit tulla sinäki, jos tahdot", sanoi Eeva.

"Tekee mieleni jäädä tänne nukkumaan, en ole viime yönä silmää ummistanut. Minun päähäni näette pisti, että erittäinhan ovat viinan juojat ja erittäin sonnan luoja ja heitin sentähden heinän teon ja muut työt niiden haltuun, joilla ei ole neroa helpommin itsiään elättää. Jään siis tänne nukkumaan ja sitten mietimme Rytkösen kanssa parempaa ja uutta, kun vaan neuvotte minulle mistä hänet löydän", arveli Räisäspoika.

"Tee kuin tahdot", sanoi Eeva, neuvoi hänelle tarkoin viinatehtaan Vesikarissa ja lähti. — Antti paneusi nukkumaan. — —

Siinähan nyt makasi tuo Antti parka, makasi ja uneksi. Hän uneksi kaukaisista maista, joissa ikuinen kesä vallitsee, joissa metsät ijäti viheriöitsevät ja kesä lintuset lakkaamatta visertelevät; maista, joissa ei kukaan kysy: mikä olet ollut, tahi kuka on sinun isäsi ja äitisi; maista, joissa, lapion pistottain maasta kultaa kumpuaa. — Suutari Elkkö oli noin Antin herkkää mielikuvitusta jälleen ylenmäärin kiihoittanut liiotetuilla kertomuksillaan Amerikan kultamaista — Antti uneksi äärettömästä merestä, jonka yli oli tuohon kultamaahan mentävä; hän uneksi suuresta, uhkeasta laivasta, joka häntä lukemattomien muiden matkustajain kanssa sinne kuletti; mutta oi! ... hirmuinen ukon ilma yltyi merellä; se särki koko laivan, hirmuinen sekamelska syntyi laivalla, yksi juoksi sinne, toinen tänne ja Antti koetti pelastautua erälle laudan kappaleelle, mutta se upposi ... upposi pohjaan saakka ja vei Antin mennessään, ... hirmuinen pelko ja kauhistus valtasi hänet ja hän heräsi. —

Hetkessä oli uni hänen silmistään kirvonnut; hänen sydämensä sykähti niin omituisesti huomattessaan, että hän kumminki oli vielä vakavalla mantereella kaukana pohjattomasta merestä.

Hetken päästä lähti Antti Räisäs-Eevan torpasta, sulki ovet ja käveli Angeslevän jokitörmää alas. Kappaleen matkaa kulettuaan mainittua jokitörmää, kääntyi hän viistoon pitkin niittymaita Vesikarin-kangasta kohden.

Omituinen maisema! Niittyjä ja yhä niittyjä vaan niin pitkälle kuin silmä kantaa. Ei mitään muutosta, ei mitään ylänköä, ei mitään vaihtelevaisuutta. Niittylatoja, suovanperiä ja pajupensaita vaan kaikkialla. Siellä täällä joku vesirotko, kaivosoja tahi suoviljelys; siinä koko vaihtelevaisuus. Niittymiehiäkään ei ollut vielä kuin aniharvassa. Semmoinen on ulkomuotonsa puolesta tuo maan mainio Limingan iso-niitty.

Mutta kovin levoton oli Antin mieli. Omituisen pakotuksen tunsikin hän sydämessään. Eipä hän itsekään oikeen saanut selvää, mikä häntä vaivasi. Hän istahti tuohon mättään kyljelle ja heittäysi lynkäpäiksilleen mätästä vasten.

Kyllä sentään — niin arveli hän — kyllä sentään olisi tainnut olla parasta pysyä Märkälässä. — Niin ... kyllä olisi tainnut ... ja hän tunsikin sydämensä sisimmästä lähtevän vakuutuksen, että kyllä se olisi ollut parasta. — Hän tunsikin, että juuri se seikka ettei hän Märkälässä ollut pysynyt, että se se olikin, joka hänen sydäntänsä niin kovin pakotti... Hänen mieleensä johtuivat nuo monet vaivaloiset seikkailuretkensä, joilla häntä jahdattiin kuin kesytöntä metsänpetoa. Arkana kuin jänis, oli hänen täytynyt pystyttää korvansa pienemmänkin risahduksen kuultuansa ja rehellisiä ja hyväntahtoisia ihmisiä oli hänen täytynyt paeta kuin jänis rumpua. Vuosikaudet oli hänen täytynyt elää lakkaamattomassa pelossa, että milloin kiinni joutuisi. Täydellisesti turvattuna ei hän ollut saanut hetkeäkään olla. — Mutta nyt ... nyt tuntui elämä niin keveälle ... hän oli rikoksensa sovittanut eikä siis tarvinnut pelätä ketään. — Kenelläkään ei ollut oikeutta häntä ahdistella... Mikä huojennus! — Mutta yksi kepponen vaan, yksi ainoa lukonmurto tahi taskuvarkaus ... ja silloinpa taasen ei olisi lepoa missään. — Mutta miten olla, kuin eleä... Kuinka sitten voisin — niin arveli hän — kuinka sitten voisin ruveta elämään muiden ihmisten tavoin. Tehdä raskasta työtä päivät pääksekkäin ... ei! — Sitä en voi! — ja hän pyöräytti itseään toiselle kyljelle. Kovin tuntuivat vieläkin nivuset kipeiltä Perjantaillisesta niitosta... Ja sitten — niin ja sitten ruveta aina elämään yhdessä kohden ... nousta aamulla kello viisi, painaa kohta sen perästä työhön, tulla määrälleen syömään ja sitten työhön ja sitten syömään ja sitten työhön ja sitten nukkumaan ja sitten työhön ja sitten nukkumaan ja taas työhön j.n.e. j.n.e. aina määrättömiin saakka aina vaan yhtä ja samaa. — Huh kuinka se tuntui tukalalle ... ja elää sitten aina yhdessä kohden!... Pyöriä ja hääriä aina samalla kylän nurkalla, olla yksissä seuduin kaiket ikänsä... Miten tukehduttavaa! — On sentähden toista olla vapaana; toista on liukua paikasta toiseen, nukkua milloin haluttaa, syödä kun nälkä tulee ja olla missä tahtoo, liukua mielensä mukaan paikasta toiseen... Kas sepä elämää on! — ja hän innostui tuota ajatellessaan niin, että hän hetkeksi unhotti kaikki sen elämän vaivat ja kärsimiset, unhotti omantuntonsa varoittavan äänenki.

Hän hypähti jälleen seisomaan, mutta siitä säikähtyneenä pyrähti läheisestä rotkosta hanhiparvi liikkeeseen. Vesikalvossa lentää pyräkeiden etsivät lintuset piilopaikkaa vastakkaisen rannan kortteikossa.

Vähitellen saapui Antti Vesikariin, mistä hän kappaleen aikaa etsittyään löysi tätinsä ja Rytkösen.

Räisäs-Eeva oli laittanut viinatehtaan tiheään tureikkoon, niin salaiseen paikkaan, että sitä olisi sieltä ollut mahdotoin äkinäisen löytää. Sinne oli hän matalaan turvehökkeliin varustanut suuren kuparikattilan, läkkisen hatun, läkkiipiiput, mäski-ammeet, rankkitynnyrät, viina ankkurit y.m. tarviskalut.

Paju- ja koivuvarvikko oli Eevan tehtaan ympärillä niin tiheä, että pujottelemalla täytyi Antin tunkeutua sen luokse.

Rytkönen venyi varvikossa pitkänään vedellen vankkoja savuja savupiipun känästä ja Eeva hääriili

mäski-ammeen ympärillä.

Risahduksia varvikosta kuultuaan hypähti Rytkönen seisoaalleen ja näytti varustautuvan vihollista vastaan ottamaan tahi — tarpeen tullessa — pakenemaan.

"Ei hätää!" sanoi Antti ja pujahti esille.

"Hos p—le!... Johan sinä olet turpunut aikamiehen näköiseksi!... Eihän sinua enää voikaan tunkea jokaisesta seinän varauksesta sisään. — — Muistatko sinä vielä tuota uintiasi piimäsaavissa?" huudahti Rytkönen.

Antin muoto kävi synkäksi. Rytkösen kysymykset johtivat jälleen hänen mieleensä entisiä kärsimyksiä. Hänen sydämensä alkoi sykkiä taasenkin levottomasti. Hänen mieleensä johtui tuo onnellinen ja rattoisa elämä, jota Märkälän vanhukset elivät ja hän vastasi Rytkösen kysymykseen alakuloisesti:

"Muistipa tuota jos tahansa."

"Mitä!? — Joko ne ovat saaneet sinut kerettiläisyyttä harjoittelemaan?" huudahti Rytkönen, "vain niin, no — kyllä minä arvaan mitä he ovat sinulle sanoneet... He ovat sanoneet sinulle aivan tällä tavalla: jos et sinä heitä pois varastelemista ja rupea elämään ihmisten tavoin, niin ei sinulla kuuna kullan valkeaisna ole menestystä ja siunausta ja sinä kuolet Siperiassa ja kuoleman jälkeen panee Jumala sinut tuliseen järveen, — vai mitä ... eivätkö he niin ole sinulle sanoneet?" —

Antti säpsähti kuullessaan mainittavan tulista järveä, hän muisti kuin unen näköä äitinsä kuolinvuoteellaan jostain semmoisesta puhuneen ja vastasi sen vuoksi Rytköselle katkerasti:

"Niin — kyllä he ovat jotain semmoista puhuneet."

"Hahhahhah!" nauroi Rytkönen, "mutta eivätkö he ole samalla kertoneet, että kun Jumala loi ihmisen, niin asetti hän sen kaiken päälle, ei ole antanut yhdelle enempää kuin toisellekaan; kaikki rikkaudet mitä maassa oli, antoi hän yhteiseksi, ei yhdelle enempää kuin toisellekaan, kaikille saman verran, mutta rikkaat ovat nyt anastaneet itselleen kaikki ja vainoavat jokaista, joka ei siihen ole tyytyväinen."

Siihen suuntaan se Rytkönen asioita selitteli Antille, käskipä vielä Eevan tuoda viinaaki ja yhdessä he siinä ryyppäsivät, tutkivat jumalallisia tarkoituksia ja ryyppäsivät.

Antti parka, jonka herkkä mieli tulistui siinä silmän räpäyksessä, missä hän eli ja jonka sydän hehkui niistä vaikutuksista, minkä alaisina hän milloinkin oli, joko ne sitten olivat hyvät tai pahat, niin — Anttiparka luuli todellakin kärsineensä vääryyttä, kuin ei ollut saanut rikkauksia yhtähyvin kuin esim. Kuppaset ynnä monet muut.

Kaikki paremmat tunteet väistyivät hänen sydämestään; viha ja katkeruus koko ihmiskuntaa kohtaan täytti hänen sydämensä.

Mutta samalla johtui hänen mieleensä Amerikan kultamaa. Niin sinne! — sinne oli hänen päästävä ja Rytkösen ja Eevan, siellä ei ole mitään eroa rikkaan eikä köyhän, ylhäisen eikä alhaisen välillä, mutta mistä saada niin paljo rahoja.

Rytkönen tiesi niitä Kuppasen nurkkakamarin piirongin loodassa olevan 2,000 markkaa.

Antti tunsikin paikan, tiesipä kertoa, ettei Kuppasella ollut yhtään miestäkään kotona, ne olivat kaikki yökunnissa kuokkamaata polttamassa.

Pantiin kumminkin varulta Räisäs-Eeva kylään katsomaan, että olisivatko Kuppasen miehet kodissa.

Seuraavana iltana toi Eeva kylästä sanan, että Kuppasen miehet olivat yökunnissa kuokkamaalla. Hetki oli siis otollinen. Ryhdyttiin kiireisiin valmistuspuuhiin. Vähää jälkeen puolen yön olivat rahat käsiin saatavat. — — —

* * * * *

Eräässä niitty-ladossa lueskeli Antti rahojansa seuraavana päivänä. Hän aikoi ne sinne piiloittaa huomiseen asti, jolloin hän lähtisi tätinsä ja Rytkösen kanssa ensinkin Ruotsin puolelle ja sieltä sitten Amerikkaan. Hän luki yhä uudelleen kallista aarrettansa, jonka hän juuri oli Rytkösen kanssa jakanut, ja hänen silmänsä ne säihkyivät voiton riemusta siinä ladon laattialla selin oveen istuessansa.

"Seis mies!" kuului käskevä ääni ladon ovelta, "jos askeleen liikut, niin lasken sinut lävitse", jatkoi hän.

Antti loi ehdottomasti silmänsä ovea kohden ja näki jahtivoudin seisovan ovella ojennettu revolveri häntä kohden.

Antti vilkasi nyt ympärilleen, hänen silmissään oli raivoavan pedon silmien säihky ja käsi se haparoi vyötäisillä olevaa puukkoa.

Samalla laukesi jahtivoudin revolveri ja luoti lensi vastakkaiseen seinään, mutta sitä Antti tuskin kuulikaan. Vihasta vimmattuna paiskasi hän puukkonsa ovea kohden, mutta jahtivouti sai väistäneeksi iskun, ja puukko lensi läheiseen pensaseen. Samalla syöksyi Antti itsekin ovelle ja paiskasi voimakkaalla iskulla jahtivoudin kappaleen matkan päähän seljälleen, mutta samalla sai hän päähänsä useita iskuja puukangista. Miehiä oli näet varalla kahden puolen ladon ovea. Antti horjahti pitkäkseen ja samalla heittäysi puolikymmentä miestä hänen päälleen. Antilla ei ollut muuta neuvoa kuin antautuminen.

"Vai täällä niitä Kuppasen rahoja räknätään", sanoi jahtivouti pilkallisesti.

Koska vanhastaan oli tunnettua, ettei Antin käsissä raudat pysyneet, kiersivät miehet vielä köyden hänen vyötäistensä ympäri, jonka yhdestä päästä piti kiini yksi mies, toisesta toinen ja jahtivouti itse talutti häntä käsiraudoista. Näin veivät miehet riemuiten saaliinsa kylään, johon vielä samana päivänä Rytkönenki tuotiin sidottuna.

IV.

Luonto Pohjanmaan rannikolla ei suurin vaihtelevaisuutta tarjoa. Kumminkin tekee siitä jyrkän poikkeuksen Oulujoen suu. Tamppisaaret — nykyiset huvisaaret — ovat nykyjään kautta maan tunnetut kauneudestaan. Juhlallinen on se vaikutus, minkä Merikosken pauhina ja sen puromaisten haaranteiden lirinä tekee mieleen. Yhdellä noista monista saarista, joita nuo puromaiset Merikosken haaranteet muodostavat, oli pienoinen valmistumaisillaan oleva, kuusikulmainen laudoista tehty huvihuone. — Kuvernöörille sanottiin siitä "lysthuusia" laitettavan, vaikka tosin on siinä jo vuosia harjoitettu julkista kapakkaliikettä.

Kaksi vankia, Rytkönen ja Räisäspoika, näpläilivät sen katolla. Viimeistä harjalautaa sovittelivat he paikalleen. Eräs kasakka loikoili sinellinsä päällä kentällä pitkänään, muutaman sylen päässä rakennukselta ja muudan vahtimies istui rakennuksen portailla, silmäillen väliin katolla olijoita, väliin kappaleen matkan päässä maata kaivavaa vankijoukkoa. Heidän luonaan oli muutamia muita vanginvahtia ja joukko kasakoita.

Kummallista kyllä, ei tuo harjalauta ottanut sopiakseen. Vangit kääntelivät ja vääntelivät sitä jos mihin suuntaan, pyyhkien silloin tällöin hikistä otsaansa räykeässä päiväpaisteessa ja silmäillen usein levottomasti Laskunientä kohden ikäänkuin jotain odotellen.

"Lupasiko hän todella tulla kaikissa tapauksissa tänne?" kysyi vihdoin Räisäspoika matalalla äänellä Rytköseltä.

"Lupasi — hän lupasi tulla tänne vaikka ei venettä olisi voinut Laskuniemelle hankkiakaan."

"Mutta kuinka saa hän meille sen ilmoittaneeksi?"

"Jos vene on Laskuniemellä valmiina, tarjoaa hän meille tupakkia suuhun, muussa tapauksessa ei hän sitä tee. — — Mutta tuolla hän jo tuleeikin", sanoi Rytkönen ja taittaa ripsautti samalla harjalaudan poikki.

"Oijoi mikä tuli!" huusi hän alaalla istuvalle vahtimiehelle ja näytti hänelle katkennutta lautaa.

"Mutta sepä vasta hullua on!" arveli vahtimies, "ja nyt meillä ei ole täällä sopivaa lautaa sen sijalle."

"Täytyy mennä kai sahalta noutamaan", arveli Rytkönen.

"Niin kai", sanoi vahtimies ja huusi lähellä olevan tulkkipojan, jonka käski selittää kentällä loikoilevalle kasakalle, että hänen tulisi jäädä tähän tavaroita vahtaamaan, kunnes hän vankien kanssa palaisi sahalta.

Kasakka myrähti jotain vastaukseksi ja käänsi toista kylkeä.

Rytkönen ja Räisäspoika haalasivat itsensä katolta alas. Samalla saapui paikalle Källi-Aapelikin, nosti vahtimiehelle lakkia ja tarjosi vangeille tupakkaa suuhun.

Verkalleen alkoivat miehet solua sahaa kohden. Kappaleen matkaa käveltyään veti Rytkönen vedellä täytetyn pullon povestaan, puisti sitä ja kuiskasi vahtimiehelle: "eikö oteta ryyppy?"

"Mennään tuonne pensaan suojaan", sanoi vahtimies, joka näytti ihastuvan pullon nähtyään.

Niin vetäysivät miehet vähän syrjään. Rytkönen otti pullon, asetti sen suun huulilleen, keikautti niskojaan ja ryyppäsi. Sen tehtyään veti hän huulensa irviin, ähkäsi ja ojensi pullon vahtimiehelle.

Mutta kun vahtimies ällisti päättään ryyppätäkseen, tuivasi Rytkönen häntä nyrkillä rintaan; jotta hän keiskahti seljälleen. Kaatuessaan sattuiivat hartiansa takana olevaan kantoon, jotta hän meni henkisalpauksiin, eikä siis voinut kohta apua huutaa.

Rytkönen painoi kätensä vahtimiehen suuta vasten ja piti häntä niin kauan kiini kuin Räisäspoika muutti ristirautuset vankivaatteet nurin saadakseen pellavakankaisen vuorin päälle ja siten tehdäkseen ne vähemmin huomattaviksi. Sitten piti Räisäspoika vuoronsa vahtimiestä kiinni, kunnes Rytkönenki oli vaatteensa kääntänyt. Sen tehtyä töytäsivät vangit Laskunientä kohden.

"Kaksi vankia pääsi irti ja juoksi Laskuniemelle!" raikui kohta huuto, joka kuului ympäri Hupisaarta.

Joukko kasakoita alkoi juosta Laskunientä kohden ja muudan mies seurasi aivan karkureiden kintereillä. Hän tarttui Rytköstä kyynäspäähän juuri kuin tämä oli venettä vesille työntämässä. Mutta Rytkönen sivalsi takakäteän miestä rintaan sillä seurauksella, että hän lensi kappaleen matkan päähän pitkäkseen ja pian olivat molemmat miehet venheessä.

Räisäspoika istui soutamaan, Rytkönen piti perää ja niin he alkoivat painua joen pohjoista rantaa kohden. Pian saapuivat kasakatkin paikalle ja huomattuaan, ettei muuta venettä saapuvilla ollut, huusivat he jotain karkureille, mutta kosken kuohu hämmensi sanat ja kun karkurit pyrkivät voimiensa takaa eteenpäin, niin alkoivat kasakat kerkeämiseen heitä ampua.

Mutta vakavampana ja juhlallisempana kuin kentiesi koskaan ennen, istui Rytkönen kuulasateesta huolimatta — venheen perässä ja ohjasi venettä halki kuohujen. Mutta Räisäspoijan silmissä oli raivoisa säihky, hänen verensä kuohui kuin kiehuva kattila ja sydämessänsä raivosi semmoinen vihan liekki, että hän olisi tahtonut silmänräpäyksessä kappaleiksi murtaa jokaisen kasakan tuolta rannalta. Hänen kätensä puristuivat airoihin niin lujasti, kuin olisi hän tahtonut niiden antaa tuta vihansa julmuutta ja hän souti sillä vauhdilla, ettei kauvan matkalla viivytty, vaikka jokainen silmän räpäys näytti olevan viimeinen.

Pian saapui paikalle itse kuvernöörikin, kielsi kasakat ampumasta ja määräsi heidät ottamaan hevoiset ja uittamaan Nokkalan kohdasta yli sekä siten karkureita takaa ajamaan. (Silloin ei Oulujoen yli vielä siltoja ollut).

Mutta pakolaiset kokivat kiiruhtaa sydänmaitse pohjoista kohden ja näin alkoi Räisäspoika taasenkin yhden noista monivaiheisista seikkailuretkistään.

Kasakat etsivät läheiset seudut tarkoin ja yhteen aikaan kuulivat pakolaisemme heidän molittamistaan aivan läheltä. Räisäspoika oli jo kokonaan vihansa unhoittanut. Rauhatoinna sykähteli hänen sydämensä nykyistä kohtaloansa ajatellessaan. He pakenivat niin joutuin kuin jalkaraudat sen suinki sallivat, joten eivät kasakat saaneet mitään vihiä heidän jäljistäään, he kun olivat sitoneet jalkarautansa niin, etteivät ne mitään ääntä antaneet, jonka vuoksi kasakat pian kylläntyivät heitä etsimään ja palasivat niine hyvineen jälleen kaupunkiin.

Hiljalleen saapuivat he Ala-Kiimingin takaloille, missä takoivat kivien ja kankien avulla jalkaraudat jaloistaan ja heittivät ne muutamalle karjanpolulle, mistä ne sitten löydettiin ja toimitettiin linnaan.

Yön tuloa odotellen makailivat he metsässä ja uivat yöllä Kiimingin joen poikki, tunkeusivat erään torpan puotiin, mistä saivat ruokaa syödäkseen ja vähän evääkseenki. Sieltä he kulkivat poikki maisin Jakkukylään Iihin, jonka takaloilla nukkuivat taasen päivän.

Yön tultua tunkeusivat he erään torpan puotiin, mutta se oli melkeen tyhjä. Ainoastaan pari leipää ja muutamia silahkoita, siinä koko talon ruoka varasto. Nälkäänsä söivät karkurit niistäkin osan.

Mutta puodista ulos tultuaan huomasivat he lähellä vankan talon. He tunkeusivat sen aittaan, jossa oli katto täynnä täysinäisiä leipätankoja. He ottivat sieltä mitä evääkseen tarvitsivat ja Rytkönen yritti lähteä aitasta.

"Seis!" sanoi Räisäspoika ja laski kaksi pitkää leipitankoa katosta, ottipa vielä kokonaisen sianraajanki

ja asetti sen leipitankojen päälle.

"Mitäs nyt?" kysyi Rytkönen.

"Arvelen, että tuolla torpassaki tarvitaan ruokaa ja täällä sitä näkyy olevan liiaksi", arveli Antti.

Rytkönen veti suunsa hymyyn, tarttui tankojen päistä kiinni ja niin he kantoivat leivät ja sianraajan torpan puotiin sekä lukitsivat sen oven.

"Mutta tämänhän on hiton lystiä kylää", arveli Rytkönen, "täällä annetaan varkaan poikain toimia päänsä mukaan, vaikka hävytöntähän tuo olisikin, jos miehet näin jaloissa rakkauden töissä tulisivat häirityiksi; — minä luulen, että täältä saisimme itsellemme vähän sopivimmat vaatteetki, nämät vankien vaatteet saattavat tulla meille ajanpitkään kovin vaarallisiksi."

Ja niin he murtautuivat vielä mainitun talon vaatepuotiinki, valitsivat sieltä itselleen sopivat vaatteet ja alkoivat painua Iin jokivartta alas.

Vankien vaatteet heittivät he Pohjois-Linkylään päästyään, maantielle ja alkoivat painua maantietä pitkin Kemiin.

Siellä he saivat tehdä pari suurempaa rahavarkautta ja olivat aikeessa mennä veneellä Ruotsin puolelle. Mutta pimeälle ja kolkolle tuntui Antista tulevaisuus tuollakin vieraassa maassa.

Hän ehdotteli sen vuoksi Rytköselle, että palattaisiin Oulun eteläpuolelle, missä he tarkoin tunsivat ihmisten rahasäiliöt ja vasta syyspuoleen, kun oli saatu runsaammin rahoja, livahdettaisiin rajan ylitse ja paettaisiin sitten Amerikkaan. Rytkösellä ei tätä ehdotusta vastaan ollut mitään.

* * * * *

Ristiin rastiin kuleksivat karkurimme koko kesän aina Oulusta Kyröjokeen saakka varastellen kaikkialla. Usein ajettiin heitä takaa kuin raatelevia metsänpetoja, mutta aina he osasivat välttää kiinni joutumasta. He tulivat niin mainioiksi, että kaikkialla puhuttiin heistä ja ihmiset eivät tavaroineen olleet heiltä missään turvatut. Suuri palkinto luvattiin heidän kiinni saamisestaan.

Vihdoin tuli heidän asemansa niin tukalaksi, että he taaskin päättivät paeta Ruotsin puolelle ja tulivat siinä tarkoituksessa Raahan seuduille.

Siellä saivat he tietää erään kauppamiehen puodissa olevan rahoja noin 800 markan seutuihin. Ne päättivät he vielä vipata itselleen, varastivat hevoisen varalla ja murtautuivat sydän yöllä puotiin.

Saaliin himosta säihkyvin silmin avasi Räisäspoika rahaloodan, mutta tuivasi sen synkeästi kiroten jälleen kiinni. Siellä oli vaan muutamia lanttia. Sen sijaan kantoivat he parhaita vaatetavaroita kärryihinsä, ajoivat samana yönä vielä Lumijoelle, varastivat sieltä venheen ja soutivat Ulkopuolen rannalle saakka, mistä ei enään ollut pitkälti Vesikariin Räisäs-Eevan tehtaalle.

Eräältä sotamieheltä saivat he tietää, että herrat olivat muudanta viikkoa ennen hävittäneet Eevan tehtaan.

Kylmä oli syksyinen ilma ja vettä sateli kaiken päivää. Kova vilu ja nälkä ahdisteli karkureita, jonka vuoksi he lähettivät sotamiehen kylään ruokaa ja viinaa etsimään, sillä sotamiehellä jonka torppa oli lähellä, ei semmoista ollut, hän kun tavallisesti joi kaikki saaliinsa. Sotamies ohjasi karkurit lähellä olevaan heinälatoon, sillä hänen torpassaan oli muka vaarallisempi olla ja lähti kylään.

"Ethän sinä vaan petä meitä", sanoi Rytkönen sotamiehelle ennen hänen lähtöänsä.

"En silmäänkään."

"Eläkä vaan rupea siellä ryyppytuumiin, — päihtyneen kieli on kerkeä."

"En silmäänkään", vakuutti sotamies ja meni; mutta ystävämmme hautausivat heinälatoon nukkumaan.

Kauan viipyi sotamies kylässä ja kun vihdoinki tuli, oli hän jokseenki hutikassa; mutta ruokaa hänellä ei ollut muuta kuin vähä pottuvoita kiulussa, voita ja muutamia leipiä ja kaloja.

"Missä sinä, hyvä mies, nyt koko päivän viivyit ja tuon verran vaan meille ruokaa sait? — Entäs viinaa?" kyseli Rytkönen.

"On sitä täällä ja pian saadaan lisää ruokaaki", mokelsi sotamies, "minä menen uudelleen."

"Voipikohan sinuun luottaa?" arveli Rytkönen.

"Voipi silmäänki!" vakuutti sotamies ja meni.

Miehet hautausivat syötyään uudelleen nukkumaan.

Uni ummisti jälleen heidän silmänsä, mutta sekavat ja epämääräiset unelmat todistivat, ettei uni ollut rauhallinen.

Antti oli soutelevinaan Pohjanlahden laineita Ruotsin puolta kohden. Hän oli juuri heittänyt syntymämaansa rannikot, kun hän huomasi rannalla kummallisen, epäselvän haamun. Hänen aironsa jäivät valtoihinsa ja hän koetti selittää tuota haamua... Hän tarttui uudelleen airoihinsa ja aikoi kääntää venheen takaisin rantaan. Mutta ankara tuulispää paiskasi samalla lakkipää laineen hänen venheesensä, ankara rankkasade lankesi maahan, hänen venheensä rupesi vajoamaan ja hän heräsi.

"Kummallista unta", ajatteli Antti, "kerran ennen olen nähnyt melkein samallaista unta... Mutta se ei merkitse hyvää... Kiinnihän silloinkin jouduin."

Hän koetti nukkua uudelleen, mutta uni ei hänelle enää lystännyt. Hän käänteli toista ja toista kylkeä paremmin unta saadaksensa, mutta ajatukset ne vaan työskentelivät. Yksi asia johti mieleen toisen, mutta aina uudelleen palautti hänen mieleensä Amerikkaan lähdön ja sen kanssa yhteydessä olevat seikat.

Nyt oli hänelle kerääntynyt rahoja useita tuhansia markkoja, mutta Märkälän muori oli sillä tavalla hankituilla rahoilla kieltänyt lähtemästä Amerikkaan, niillä kun ei siunausta olisi... Niin — siunausta... Sitä oli Antti monta kertaa miettinyt ja se oli usein saanut hänen sydämensä varastaessaankin niin levottomasti sykähtämään... Märkälän muori oli sanonut siunauksen olevan siinä, että he ahkeralla työllään olivat hankkineet itselleen huolettomat päivät... Antin mieleen johtui se rauha ja tyyneys, joka Märkälän vaarin kasvoilla oli ankarimmankin päivätyön päätettyään, ja se levollinen jopa iloinenkin mieli-ala, jolla Märkälän muori hääri kaiket päivät niin ahkerossa talouden askareissa. — — Näistä johtui Antin mieleen pastorin vakava ja harras muoto... Kuta enemmän hän näitä ajatteli sitä tuskallisemmin sykähteli hänen sydämensä. Hän tunsu sydämessään niin omituisen kasvatuksen... Nämät olivatkin ainoat valoisimmat muistot koko Antin elämästä. Koko muuta elämää ajatellessaan tunsu hän vaan tuskaa ja tunnon vaivoja, jonka tähden hän koetti poistaa mielestään entisiä muistoja ja johtaa ajatuksiaan tulevaan kohtaloonsa Amerikan kultamaassa. Mutta nuo tuskalliset muistot palasivat vaan yhä uudelleen. Hänen mielensä kävi yhä katkerammaksi.

Mutta samalla päästi Rytkönen ilkeän älinän, älinän semmoisen, mikä usein nukkuessa pääsee ihmisiltä, joitten ruumis on tämän elämän vaivoissa jo ehtinyt pahemmin räikkääntyä.

"Painajainen sitä nyt taasen ajaa", arveli Räisäspoika ja puisti häntä kyljestä.

"Äh!" röhisi Rytkönen, kun oli ehtinyt havahtaa, "kaikkia sitä näkee."

"Mitäs kummia nyt?" tiedusti Antti.

"Kun kaksi käärmettä kiersi minun kaulani ympäri!"

"No johan me sitten joudumme kiinni — parasta taitaa olla, että me lähdemme. Minäki upposin venheineni päivineni."

"Se ei hyvää tiedä — kyllä on sitten parasta, että pötkimme", sanoi Rytkönen, ja hyppäsi ladon ovesta ulos.

Antti seurasi perästä.

"Mutta mitä ääniä tuolta kuuluu?" sanoi Rytkönen.

Syvä hiljaisuus, — kaikki neljä korvaa kuunteli yhtä haavaa. — — Jo vilahteli tuolta pensasten välistä päitä.

"Paetaanko veneelle?" kuiskasi Räisäspoika.

"Se on mahdotointa! Venhe on täydessä lastissa ja ranta aivan luode kuiva; saisimme varmaan vetää puoli virstaa venettä perässämme, ennenkuin se uisi. Hautautaan heiniin, ne ovat ehkä vaan hevosen hakijoita, eivätkä ole meitä vielä huomanneet", sanoi Rytkönen.

Näin sanoen köntti Rytkönen latoon ja Antti seurasi perässä. He hautausivat syvälle heiniin.

Mutta varsin omituisesti pamppaili sydän Antin rinnassa. Semmoista ei hän koskaan ennen ollut tuntenut. — Olisiko siis mahdollista, että me joutuisimme kiinni... Silloinhan olisi kaikki kadotettu ja ijäksi kadotettu, mitä niin monien vaivain perästä olemme kokoon haalineet; silloin olisivat tavarat,

vapaus ja kaikki mennyttä kalua ja ijäksi mennyttä..Silloin olisi Märkälän muorin sana takanakin tosi, ettei niin saaduilla tavaroilla siunausta ole. — Niin — — niin...

Mutta samalla tunsu hän jonkun oven puolella heiniä liikuttelevan ja joku terävä ase pisti häntä ronkkaan; mutta ei uhistakaan! — hän makasi kutvahtamatta. — Mutta se peto painaa niin lujasti! Vihdoin ei hän voinut olla koettelematta ja sai käteensä hongan haaran.

"Antautteko oikealla?" kuului karkea ääni ladon edestä.

"Emme elävinä!" kiljasi Rytönen ja laukasi revolverinsa ovea kohden.

Mutta se ei sattunut, eikä sitä siinä tarkoituksessa oltu laukastukaan.

"Siispä paistamme teidän elävinä", sanoi mies, näytti tulitikkuja ja osoitti uhkaavasti heiniin.

"Lapsia sitä niin narrataan, että kontti-ukko tulee", sanoi Rytönen ja laukasi uudelleen.

Samalla käyttivät karkurit tilaisuutta silmätä ympärilleen ja huomasivat kolmisen kymmentä aseellista miestä piirittäneen ladon. Siis oli sotamies heidät pettänyt! — Pakeneminen oli mahdotonta.

"Kyllä taitaa olla parasta että antaudumme", kuiskasi Rytönen.

"Niin!" sanoi Antti ja raskas huokaus kohosi hänen rinnastaan. —

"Me vielä kerran kehotamme teitä antautumaan!" sanoi joukon johtaja.

"Me antaudumme", sanoi Rytönen, heitti revolverinsä ladon eteen ja köntti ladosta. — Antti seurasi hammasta purren ja kiroten perässä.

"Täällä ovat vanttunne!" sanoi joukon johtaja ja heläytti käsirautoja.

Voiton riemu hohti miesten silmistä siinä vankia katsellessa.

Mutta omituisesti ne värähtelivät Antin kasvot ja kirkas vesihelmi se kiilsi hänen silmänurkastansa, kun joukon johtaja kiersi käsiraudat hänen käsiinsä.

* * * * *

Luonto se oli jälleen saanut kesäisen pukimensa; mutta mitään juhlallisuutta se ei Limingassa tarjoa. Aaltoilevia viljavainioita ja yhä vaan viljavainioita, siellä täällä kesantopeltoja; peltojen keskellä paremman puoleisesti rakennettuja, enimmäkseen maalaamattomia ja siitä syystä aidastuneita kartanoita, peltojen takaloilla äärettömiä katajikoita, niiden takana siintäviä pajukoita Isolla-niityllä päin, sekä pahan päiväisiä havumetsiä sydänmaita kohden. Monimutkaisena kaarena luikertelee vankimman kylän lävitse mahtava Liminganjoki, — joki, jonka ylitse voi paikoittain mies seipään avulla hypätä, tahi koskipaikoista käydä kuivin jaloin, joki, jonka suvannot ovat kukkurapäänä mätäneviä rentukoita ynnä muita vesikasvia, kuten kaalia kaalisopassa. Kun tästä mätänemisestä syntynyt lemu sekaantui puoleksi palaneilla lannoitus-aineilla lannoitetuista pelloista lähtevään tuoksuun, niin voi lukea helposti arvata miten keveä on siellä hengittää. Ainoastaan lähellä oleva meri voi vaikuttaa tarpeellista ilman puhdistusta ja tehdä sen, ettei Liminka sentään ole niinkään terveydelle vaarallinen kuin luulisi.

Valtamaantien johtaa joen ylitse silta, jolle nuoriso kerääntyy kesäisin ja erittäinkin keväimin pyhä-iltaina iloansa pitämään.

Sillalle oli tälläkin kertaa kerääntynyt nuorisoa leskistä juoksemaan. Riemastus oli juuri korkeimmalleen noussut, kun maantieltä kuului kärryin rotinaa ja laulua. Kaikki silmäisivät Oulua kohden.

Viisi oli värsyä laulettu vaan kuudes on niin kauheaa; kuin ei lakkaa korvistani toi ruunun rautain pauhina.

Ruunu se on mun ruokkiani
jolla on monta renkiä;
taasenkin makaa Oulun linnassa
kuudetta kymmentä henkiä.

Niin siellä kärryissä laulettiin ja hevoinen se kiipesi raskain askelin sillalle, johon päästyä huimasi kuski ruoskallansa ja hevoinen se puhalsi täyteen laukkaan. Yksi rautojen romahdus vaan ja silloin olivat jo kärryt sillan yli.

"Rytkönen ja Räisäspoika!" kuului sillalla useista suista yhtä haavaa.

"Voi mennään Mustoselle [Limingan vangin kulettaja] katsomaan!" huusi Heiskasen Iikka, "niitä viedään nyt ikuiselle."

Koko joukko alkoi kulkea pitkin maantietä Mustosta kohden. — —

"Joko ne nyt ovat saaneet lopullisen tuomionsa?" kysyi joku Heiskasen Iikalta.

"Jo kuuluvat saaneen."

"Kauvampa se kestäi."

"Kaksi vuotta", sanoi Iikka. — —

Vankasti niitä oli rautoja ystäviemme ylle lastattu. — Niitä oli niinkuin "Hallin Jannen laulussa" sanotaanki "kahdet pultit jalassa ja ympärillä rauta liivi ja raudasta hänkselitki."

"Moron!" sanoi Räisäspoika Kuppasen Aapolle, joka etukynnessä työntäysi Mustosen pirttiin, missä vangit olivat.

"Moron, moron!" sanoi Aappo ja yritti pistää kättä.

"Pistä pääs poroon!" sanoi Antti.

"Miks' nä aina mua koukut?"

"Entä nä! — Entä nä!" sanoi taasen Antti, mutta Heiskasen Iikan huomattuaan näytti hän ihastuvan ja pisti kättä.

"Kuinkas sinä voit?" kysyi hän Iikalta.

"Hyvästi! — Kuinka itse voinet?"

"Niinkuin näkyy", sanoi Antti, keikautti niskojaan ja ruikkasi.

"Miltä se muutoin tuntuu?" kysyi Iikka.

"Iloinenhan sitä olla pitää, vaikka sydän märkiä juoksisi", sanoi Antti, keikautti taasen niskojaan, pyörähti ympäri, alkoi tottuneen tavoin tahillensa astuskella edestakaisin laattialla, niin että jalkarautain kankirauta niin mukavasti oikeaan ja vasempaan singahteli, raudat ne niin kuivakkaasti kalskahtelivat ja Antin ruumis se niin mukavasti siinä kävellessä notkahteli. — Rytkönen se alkoi kävellä Antin rinnalla. Antti alkoi vanhalla miesäänellään laulella ja Rytkönen römäkällä passo äänellänsä säesti laulua:

"Hulivili olin minä huilaillessa
Ja monen mamman vävy;
Siperiassa on poikain koti,
Vaan ei se tänne nävy."

Mutta Rytkönen keksi Heiskasen Iikan suussa sammumaisillaan olevan sikaarinpään, hän seisahti Iikan eteen ja sanoi:

"Jos minulla olisi tuommoinen sikaarinpää, niin minä antasin sen sinulle."

Iikka naurahti ja antoi sikaarinpään Rytköselle, joka kohotti sen ylemmää silmiään, katsoi siihen ja vihelti pitkään, sylkäsi sitten palavaan päähän ja tuivasi suuhunsa.

Sitten he taasen lauloivat:

"Hei! iloisella mielellä
Ja nauravalla suulla
Lähden minä tästä kylästä
Vaikkei suinkaan luulla.

Tämän kylän ämmät, tappura hännät,
Tietäjät ja noidat
Mepä sitä ollaan reeluja poikia
Minkäpä meille voivat."

Laulun tauottua istuivat vangit lavitsalle ja silmäilivät nuorisoa kohautellen silloin tällöin — nähtävästi rautain painon tähden — hartioitansa.

Omituisilla surun, säälin ja kaipauksen sekaisilla tunteilla katseli nuoriso vankia ja erittäinkin Räisäspoikaa, joka ei vielä ollut vanhempi heitä, mutta kumminki oli jo vapautensa, armaat syntymä seutunsa, lapsuuden leikkikumppanit ja kaikki menettänyt ja iäksi menettänyt.

Omituisen ristiriitaisia tunteita liehui Antinkin sydämessä siinä vanhoja tuttavien katsellessa. Väliin tuntui hänestä ikäänkuin ei hän koko elämässään olisi osakseen saanut muuta kuin sortoa, lakkaamattomaa sortoa vaan. Hänen sydämessään kuohahti äkkinäinen vihan puuska, hänen nyrkkinsä vetäytyivät kokoon, hänen pörröinen tukkansa kohosi pystyyn ja hänen raa'at silmänsä pyörivät niin peloittavan näköisinä ympäriinsä. — Mutta pian tyyntyi hän jälleen. Hänen mieleensä muistui pastorin sydämelliset varoitukset ja Märkälän muorin sanat, ettei niin hankituilla rahoilla olisi siunausta. Jokseenki selvään käsitti hän nyt, että surkea kohtalonsa on vaan oman pahuutensa palkkio. Sanomaton ahdistus ja tuska täytti hänen sydämensä. Hän silmäili niin levottomasti ympärilleen. Vihdoin nousi hän istualtaan, alkoi kävellä verkalleen edestakaisin laattialla ja hyräillä hiljalleen jotain laulua. Mutta pian kovensi hän äänensä ja lauloi läpi sydämiin tunkevalla ja liikutuksesta värähtelevällä äänellä seuraavan värsyn:

Nuoripa olin minä ijältäni alle kahden kymmenen, kuin murheen vaivoilla särjetty oli minun nuori sydämen.

Nämät sydäimestä lähteneet ja tuskallisen tyynet äänen värähdykset näyttivät tunkeutuvan sydämiin suoraan. Ikään kuin lumottuna seisoivat kylän nuoriso siinä hetkisen, voimatta tunteitansa sanoihin pukea.

Vihdoin kääntyi Heiskasen Iikka erään lähellä seisovan ystävänsä puoleen ja sanoi:

"Minä luulen, että jos Anttiki olisi tullut aikoinaan oikein kohdelluksi, neuvotuksi ja työhön opetetuksi, niin hänestä olisi saattanut tulla hyväkin mies."

"Niin!" sanoi puhuteltu ja "niin!" kuului sieltä ja täältä nuorukaisten joukosta.

* * * * *

Aamun aurinko se oli jo korkealle kohonnut. Juhlallisena häämöitti sen valossa Limingan ristikirkko. Lasikirkkaana välähteli sen risti aamuauringon loistehehessä. Varpuset istahtivat sähkölangalle ja pääskys ne vapaina lentää leputtelivat ilmassa. Yksinäinen hevoinen mennä jurrasi kärryineensä pitkin tietä. Niistä kuului silloin tällöin yksitoikkoinen raudan kalskahtaminen. — — — Mutta tuolla kiiruhti vastaan vankkaraajainen akka. Hänen tursistuneet poskensa niin ilkeästi riippuivat alas päin ja hänen nenänsä päässä oli niin inhoittava puna. Selässä oli hänellä kontti ja sillä oli hän jo vuoden ajan kulettanut kyläläisten tarpeeksi Oulusta tuota kirkasta nestettä, jota hän muinoin valmisti Vesikarissa. — — — Mutta nyt oli hänellä tavallista kiirempi. Eroryypyt olivat otettavat... Jo seisahtui hevoinen. He sattuivat vastakkain. Yksitoikkoinen kalsketta kuului kärryiltä. Pullo kohoaa kontista. Antti asetti epäilevän näköisenä pullon huulillensa, mutta muutaman pisaran suuhunsa saatuaan työnsi hän sen inholla Rytköselle. — "Tahdon selvin päin nähdä viimeisen kerran Limingan kirkon ristin välähdyksen", äännähti hän. — Mutta Rytkönen ja Eeva maistoivat kerran ... maistoivat toisen ... ja maistoivat kolmannenkin ... kunnes pullo katosi konttiin uudelleen. Hevoinen se alkoi taasenkin jutua. Ratas vierii tietä myöten, mutta ajatukset ne harhailivat levottomina siellä täällä, rinta nouseskeli säännöttömästi ja sydän kovin rauhatoinna löi. — — — Kärryjen ratinaa kuului edestä päin ja eräessä tien mutkassa ajoi vastaan vanha tuttavamme seurakunnan pastori, joka jo näin aikaiseen oli sairaan luota palaamassa. Hän tunsikin kohta ystävänsä, pysäytti hevosensa ja loi vakaan, mutta lempeän silmäyksen vankeihin ja erittäin Anttiin. Sitten puhui hän muutamia liikuttavia lohdutuksen sanoja vangeille. Hän, joka itse oli elämässään niin paljon saanut Jumalan armoa nauttia, katsoi tähän samaan armoon mahdolliseksi jokaisen, olkoonpa hän sitten vaikka kuin syvälle langennut. Siksi ei hän näitä onnettomia veljiään sanallakaan tuominut; — ei! — "Muistakaa", lausui hän lopuksi heille ja erittäin Antille, "muistakaa, että Jumala ottaa armoihinsa suurimmankin syntisen, jos hän vaan totisessa syntiensä tunnossa Hänen armoansa halajaa ja etsii. Muistakaa, että Jumala ei ole hetkeksikään unhottanut teitä; — ei! — Päinvastoin on Hän teitäkin lakkaamatta kokenut luoksensa vetää ja on siis valmis teitä joka hetki vastaan ottamaan!" — Ja kun hän antoi Antille kätensä jäähyväistiksi, vierähti suuri kyynel Antin silmästä tuonne kastepisarain sekaan ruohikkoon. Olikohan tuo vähäinen sanan siemen kasvava ja hedelmää kantava?... Edelleen vierivät kärryt eri tahoille. Lasikirkkaana välähti kirkon risti pensaan välitse, raudat ne niin kuivakkaasti kalskahtivat ... vielä kerran välähti kirkon risti, ... mutta nyt se oli Antilta jo iäksi kadonnut ... ja iäksi oli kotiseuduiltaan kadonnut — Räisäspoikaki.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by

U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR

NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it

takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.